

Međunarodni odnosi i jugoslovenska kriza

Anglo-američko projektovanje „sveta nacija“

Prof. dr ŽIVOJIN RAKOČEVIĆ

U članku su izložene formulacije nekih osnovnih problema s kojima je suočeno čovečanstvo u tzv. poslehladnoratovskoj eri. Planetarna gramatika govora rata, „evropeizacija sveta“ na anglo-američki način, planetarna igra razmene kao ratnička igra i „igračke“ planetarnog kapitalizma, naslovi su odeljaka članka i, ujedno, njegove glavne teme i odrednice.

Vodeći oficijali anglo-američkog sveta i njihovi nalogodavci iz vrhova svetske trgovačko-fnansijske republike „uvode“ u egzistenciju tzv. novi svetski poredak. Čine to tako da taj kvaziporedak postane alternativa „vikoovskom svetu nacija“ i zakonitostima planetarnog određivanja mikroelektronske tehnologije, ekonomije tehnoloških promena, tržišne igre razmene itd. Njihovo je uverenje da taj i takav poredak može steći značenje „vrhunske istine“ Zapada o svetu stvaranom hiljadama godina.

Anglo-američko projektovanje i „premeravanje“ savremenog sveta polazi od učinaka višestoljetnog procesa evropeizacije „sveta nacija“ i od pretpostavke njegove akomodacije anglosaksonskoj moći suđenja, projektovanja i vladanja tim svetom i „dohvatljivim“ kosmosom. Anglo-američka predstava „sveta nacija“ kao „svetske zgrade“ jeste ideja neopozitivizma ili empirizma koji „metafizicira“. Otuda ideja i scenariji stvaranja „nove arhitektonike“ svetskih poslova, geopolitike, „mastihtske“ Evrope, KEBS-a, NATO-a itd.

Anglo-amerikanci pripisuju pomenutom svetu i planetarnim procesima izvesne osobenosti i veze sa njihovom potrebom da vladaju „svetom nacija“ u ime i za račun zapadne civilizacije. Prenebregavaju, pri tome, da je i sama zapadna civilizacija postala „igračka kapitalizma“. Trijumf Zapada u tzv. hladnom ratu, zbog svega toga, jeste i neovarvarski ili nihilistički udes egzistencije „sveta nacija“ i savremenog „društenog“ čoveka.

Uvodna razmatranja

Anglo-američki svet (Engleska, njegova kolevka i SAD, jedina „preostala“ supersila) teži tome da *totalno osvoji* vikoovski svet nacija. Anglo-amerikanci hodaju stazama koje

su utabali anglosaksonski kritički empirizam, koji „metafizicira“, i američki pragmatizam. Oni *preskaču* fenomene i protivurečnosti toga sveta u svom planetarnom stiplčežu. Opsednuti su matematičko-fizikalnom spoznajom sveta i materijalne prirode i istrajavaju u propisivanju „ostatku sveta“ njegovih „pravih“ bića tržišne ekonomije, bankarsko-berzanske delatnosti, tzv. modela privatizacije „društvene“ svojine (kapitala), demokratije (parlamentarizma), ljudskih prava i sloboda itd. Mogu li tako, i posredstvom tzv. rata zvezda, postići cilj o kojem su snevali Aleksandar Makedonski, Napoleon, Staljin i Hitler?

To njihovo hodoljublje i hodogram nalaze se u procesu dovršenja, odnosno „*realizacije*“ *metafizike*, koji ima karakteristike apsolutnog kretanja.¹

Trenutno su Anglo-amerikanci *dodatno zaposleni* kod firme „novi svetski poredak“. Hrane se *nepoverenjem* prema Nemcima, Francuzima i drugim kontinentalnozapadnoevropskim nacijama, na jednoj, i prema Rusima, Srbima, Azijatima i drugima iz „ostatka sveta“, na drugoj strani. Postupaju prema sklopu uputstava za *projektovanje i vladanje* „svetom nacija“.

Oružane snage, ratna veština i ratovodstvo anglo-američkog sveta uveliko su prožeti mikroelektronikom, informacijskim tehnologijama, pragmatizmom i metafizikom. „Sistemi za masovno kretanje po geostacionarnim orbitama u kosmosu“ jesu *nervni sistem* njihovih oružanih snaga. Putem razvijenih senzora, modernih ničeanskih *opservacionih oruđa*: radara, kamera, specijalnih osmatrača i izviđača itd., ti sistemi prikupljaju podatke, a različiti uređaji za prenos dostavljaju ih uređajima za obradu informacija. Naposljetku, uređaji za prikazivanje informacija (displeji, monitori, elektronske karte i drugo) omogućuju – „dopuštaju“ njihovim ratovođama „egzaktno“ i brzo odlučivanje. Oni „u sadašnjosti“ određuju neku „budućnost“, i katkad „prave epohu“ – hajdegerovski rečeno.

¹ „U svim svojim oblicima i na svim istorijskim stupnjevima, *metafizika* je jedna, a možda i neminovna *kob Zapada* i *pretpostavka njegove planetarne dominacije*. Volja ove planetarne dominacije deluje sada na *središte Zapada*, središte iz kojeg u susret volji opet izlazi samo volja“, kaže Martin Hajdeger. Ta *genuina eksplikacija* pravog i fiktivnog bitka i bića civilizacije javila se u trenucima pomenutog dovršavanja i realizacije metafizike, dakle, u doba velikih svetskih ekonomskih kriza, tendencija svetskih ratova, velikih neizvesnosti i „nove neprozirnosti“ Zapada i berzanski-transmutiranog i tzv. reformama „promenjenog sveta nacija“. M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, „Nolit“, Beograd, 1982, str. 14, (podvukao Ž.R.).

„Potpomogli“ su *tako*, i enormno ubrzali, rušenje tzv. crvene imperije, priveli kraju višedecenijski „hladni“ rat, i sada polažu kvazicivilizacijske temelje za tzv. novi svetski poredak.

Anglo-američko prebacivanje mostova između subjekata „novog svetskog poretka“ svodi individuumе iz „ostatka sveta“ na položaj i status *dubleta* ličnosti anglo-saksonskog individuumа, pretvara ih u *dvojnike* delatnih i marcijalistički i osvajački nastrojenih Engleza i Američana.

„Službeno“ anglo-američko *gledište totaliteta* savremenog „sveta nacija“ određuje i predmete i subjekte spoznaje toga sveta. Ono se, između ostalog, revnosno „drži“ Kantovog pledoajea i postulata iz *Kritike čistoga uma*: sami se *predmeti* moraju *ravnati* („usaglašavati“) prema *zapidnjačkoj spoznaji* sveta. Uvek kada su njihovi sistemi, oblici i metodi spoznaje sveta *u opreci* naspram „datih“, „tuđih“ i, čak, „nespoznatljivih“ fenomena i „crta“ procesa filozofskonaučne spoznaje – „oni“ barataju *formalnim* pretpostavkama inteligibilne predmetnosti koju sami neprestano proizvode, „tkaju“ i „kreiraju“.

Anglo-saksonski subjekti i individuumi uveliko su prevazišli dihotomičnost (kontemplativnu dvojину) tzv. subjekta i objekta. Arhimedovsku tačku za to svoje veliko postignuće našli su u visokim tehnologijama, ekonomiji tehnoloških promena i bankarsko-berzanskoj delatnosti. Međutim, ostali su u sferama metafizike kao „jedne, a možda i neminovne, kobi Zapada“, rečeno hajdegerovski. Njihovo zatočeništvo u sferama virulentne metafizike jeste u najtešnjoj povezanosti s njihovim vlastitim pretenzijama *gospodarenja* „svetom nacijâ“. Oni su u izvesnom *commerciumu* sa postojećim objektima njihovog sveta i „sveta nacijâ“. Anglosaksonski tubitak (čovek) zbog toga se nalazi u temi i praksi projektovanja i premeravanja savremenog „sveta nacijâ“ i specifičnih procesa stvaranja tzv. svetskih carstava u poslehladnoratovskoj eri.²

² Prema kritičkom globalnom nalazu Mišela Fukoa, u svetu postoje *društveni fenomeni dominacije*, diferencijacije i hijerarhizacije. „Svet nacija“, odnosno planetarni hod i kodove čovečanstva neprestano prožimaju i, na izvestan način, bitno određuju *opšti ratni procesi*. Ti procesi i njihove različite segmentacije i „mehanizmi“ vazda sponiraju ili supsumiraju: a) procese antagonizma; različite geopolitičke napetosti i konflikte, b) procese međuetničkih, međudržavnih, klasnih itd. sukobljavanja, i c) borbu, odnosno ratove, osvajanja tržišta, odnosno međunarodnu konkurenciju, i drugo. Iz svega toga izrastaju vojne i ratničke institucije, opšte i specifične procedure vođenja rata, tzv. *govor rata* i *govor o ratu* – u opštem smislu i s određenjima koja tim govorima daje savremeni francuski filozof Andre Gliksmān.

Faktičnost „novog svetskog poretka“ jeste činjeničnost opasnog *factum brutum* anglo-američkog projektovanja i premeravanja „sveta nacija“. Taj kvaziopšteljudski poredak poništava karaktere, bitne momente i potencijale bitka ruskog, srpskog itd. („neangloameričkog“) čoveka, pa makar oni bili davno „primljeni“ u egzistenciju vikoovskog sveta nacija. Dovode se u pitanje i razaraju najskrivenije žilice, nevidljivi nervi i niti „neanglo-američkih“ subjekata (individueuma).

Egzistencijalna prostornost anglosaksonskog čoveka kao da ne zna za geopolitičke granice. Ratove vodi ne samo na teritorijama već i *na tržištima*. Nastoji da proizvodi i kontroliše tzv. ključne tehnologije, i više nema potrebe za „klasičnim“ kolonijalnim ratovima. Reč je o *modernim oblicima ratovanja i osvajanja*, čija „manifestacija blešti u svome bogatstvu“, pa stoga te nove forme rata i *novogovora bića rata* dostižu punoću u ovoj, „poslehladnoratovskoj eri“. Dakle, ono *ne* – manifestno u najdubljim slojevima i strukturama zapadne civilizacije, „dostiže punoću svoje vlastite tajne“, primetio bi Žan Bofre – najkompetentniji francuski tumač i prouznositelj „hajdegerovske filozofije“.³

Krilatica „novi svetski poredak“ kruži planetom i „dohvatljivim“ kosmosom. „Lansirao“ je tzv. Rimski klub (pre nekoliko godina), a svesrdno su je prihvatili, i razglasili sadašnji predsednik SAD i službena i neslužbena propaganda i tajna diplomatija anglo-američkog sveta. Ta krilatica je, ujedno, i

Takozvani civilni poredak je, ujedno, i *borbeni poredak*, a permanentna borba stvara mir, smatra Fuko. Slične analitičke refleksije o ratu i miru nalazimo već u delima Karla Marksa i Tuhačevskog. Videti: Andre Gliksmann, *Govor rata*, VINC, Beograd, 1991.

³ Odnosi dominacije i pokoravanja, dakle, i odnosi i „mehanizmi“ svetskog tržišta, *kapitala*, državne političke vlasti, itd., *proizvode subjekte*, kaže Mišel Fuko – sasvim *hajdegerovski*. Događa se, davno se zbila, velika inverzija unutar „zlatne kopule“ (spleta empirijskih odnosa i odnosâ unutar svesti transcendentalnog subjekta), između tzv. subjekta i „objekta“. Sam kapital postaje subjekt, tzv. automatski fetiš, „samooplođujuća“ i procesirajuća robna vrednost itd., a najamni (proizvodni i neproizvodni) radnici i, na izvestan način – industrijski kapitalisti, menadžeri, finansijski magnati itd., postaju tom velikom i permanentnom inverzijom subjekt – objekt odnosa, više ili manje važni atomi i loptice skočice u hajdegerovski shvaćenom „pogonu svetske povesti“, odnosno u suvremenoj svetskoj *trgovačko-finansijskoj „republici“*.

Međutim, Hajdegerova teza o *povesnom tubitku* Nemaca, Francuza, Engleza, Amerikanaca itd. „ne znači jedino *ontički fakt*, da čovjek predstavlja više ili manje važan atom u pogonu svjetske povijesti i ostaje loptom kojom se igraju okolnosti i zbivanja, nego ta teza postavlja problem: *u kojoj mjeri i na temelju kojih ontoloških uvjeta povijesnosti pripada, kao bitno ustrojstvo, subjektivnosti povijesnog subjekta?* Videti: Martin Hajdeger, *Bitak i vrijeme (Sein und Zeit)*, „Naprijed“, Zagreb, 1988, str. 434.

„obećavajuća“ geopolitička formula toga sveta. U funkciji je svojevrstnog *anglo-američkog projektovanja i premeravanja vikoovskog sveta nacija* u njegovoj „poslehladnoratovskoj eri“ ili – ako i ukoliko svetsko vreme još poimamo *vulgarno* – „na pragu“ trećeg milenijuma. Hajdegerov izraz i pojam „*naklapanje*“ (kao nepravi modus govorenja) uz nju veoma dobro pristaje. Tu vrstu naklapanja susrećemo kod nacionalno i ideološki „obojenih“ delatnih ljudi, kod kojih je tom krilaticom (njenim „elaboracijama“), pored ostalog, i sam *govor rata* zapadne civilizacije zadobio značajno leksičko obogaćenje.

Tendencija bitka „govora rata“ usredsređena je na to da „slušajuće“ delatne ljude i nacije (izvan anglo-američkog sveta) „dovede u sudeoništvo“ pri prividima (nefenomenima) propagandistički dosegnutog bitka „novog svetskog poretka“, te da ih „uveri“ da nema alternative NATO-u i sada uveliko modifikovanom, „poboljšanom“ i ratoborno nastrojenom KEBS-u, s vodećom ulogom SAD u njima. O tome *danās* najviše kazuje *govor rata* „pobedničkog“ Zapada.

„*Raspričavanja i prepričavanja*“ jesu i sada glavni put i metod zapadnjačkog saopštavanja različitih aspekata, fenomena i oblika rata i mira i njihovog „uzajamnog delovanja“. *Govor rata* „pripada bitnom ustrojstvu bitka tubitka“, odnosno nalazi se i u zemaljskoj jezgri čoveka Zapada, ali ima i mogućnost da se pretvori u *naklapanje*, odnosno u *indiferentnu razumljivost* kojoj ništa ne stoji na putu da – poput Hegela u njegovom razmatranju tzv. apsolutnog duha – planetu i celu vaseljenu shvati i (mal)tretira kao vlastitu *zvečku*.⁴

Međutim, zapadnjački govor rata i govor o ratu nisu stekli „*primarni odnos bitka*“ pri „bićima“ svetskog rata i mira – uprkos analitičkim refleksijama i vojnim doktrinama Karla fon Klauzevica, Žominija, Lidela Harta, Ričarda Simpkina i drugih asova vojne nauke i marcijalističke mudrosti Zapada.

Kritički empirizam i neopozitivizam anglo-američkog sveta (sa svim empirističko-pozitivističkim zabludama i karakterističnim „metafiziciranjem“) samo su naličje ekspanzije logistike i „veštačke inteligencije“. U tom i takvom referen-

⁴ Takvo naklapanje o novom svetskom poretku ujedno je i „*propuštanje* povratka na tlo“ zbiljskih međunarodnih odnosa, na „zemljište“ svetske robne proizvodnje, i znači svojevrstan ideologijski zaborav neuralgičnih, krajnje napetih i dramatičnih, odnosa između geopolitičkog Severa i Juga, o kojima ni poslednji samit tzv. Velike sedmorice u Minhenu (6–8. jun 1992) nije progovorio ni reč.

tnom i zbiljskom kontekstu događaju se tzv. *operacionalizacije*, odnosno *konkretizacije* različitih tema, umesto kritičkih formulacija naučnih i zbiljskih problema, tzv. *proceduralno ponašanje*, na primer, svih i svakoga unutar oružanih snaga SAD, NATO-a itd.⁵ Taj *surrogatum*, patvorina, za filozofsko-naučno *problematizovanje* izvesnih problema vrši se u vulgarnom stilu i maniru: budi Džems Bond, general Švarckopf, Džefri Saks itd., i kreći se ka *modelu*, a ne „ka stvarima“, ka živom životu, ka pravim društvenim fenomenima, procesima i tendencijama.

Sjedinjene Američke Države „vladaju svetom“ ili, pak, uveliko tome teže. Njihovi loudžistik, money, kapitalizacija, berzanska delatnost itd. uveliko su *aistorijski* fenomeni i procesi. Oni umnogome gube vezu sa svojim „iskonskim“ ili zametnim oblicima i uveliko su izgubili empirijske i mentalne veze s matricama društvene reprodukcije i skrivenim zakonitostima međunarodne podele rada i svetskog tržišta. Mikroelektronika i, čak, milisekunde odlučuju o tzv. diferencijalnoj dobiti na berzama. Ajnštajnova teorija relativiteta biva primenjivana i na tzv. ročnu strukturu bankarsko-berzanske delatnosti, ali vulgarno shvatanje tzv. svetskog vremena dominira u oblastima stvaranja društvenog bogatstva te velike zemlje.

„Tehnika kao najveća forma racionalne svesti (shvaćene tehnički) i odsustvo razmišljanja kao organizovana, samoj sebi nerazumljiva nemoć da se uspostavi odnos sa onim što je vredno pitanja, pripadaju jedno drugom, oni su jedno te isto.“⁶ Tek u *volji za volju* tehnika i bezuslovno odsustvo razmišljanja stiču dominaciju. U tom kontekstu, čovek pripada „obliku“, a „oblik“ se „zamišlja na neodređen metafizički način, što znači – platonski“...⁷

Ničeanska (rdavo metafizička) volja za volju, a ne samo volja za moć, pojavljuje se u bivstvujućem kao anarhija

⁵ Komitet za nacionalnu bezbednost SAD svakog jutra razmatra svetsku bezbednosnu situaciju redukujući je na pet ili šest tzv. krucijalnih tačaka, a katkad i na manji broj. Važi lozinka i uputstvo: „Sve je u sistemu“, sve je „pohranjeno“ i „osigurano“ u kompjuterskim memorijama i tzv. softveru Pentagona, Bele Kuće i Stejt Departmenta.

Takozvana logistička podrška (logistic support) podrazumeva sada „optimalno raspoređivanje tehnike i ljudstva“ u velikim ratnim operacijama, kakva je bila nedavna „Pustinska oluja“ (januar–februar 1991).

Podsećanje: Los Alamos, SAD, 1943. godine. Započinje logistička podrška velikim ratnim operacijama oružanih snaga SAD. Na delu je sinhronizacija ratnih napora (celokupnih aktivnosti) putem, metodima i tehnikama tzv. *operacionih istraživanja* (operations research). Reč je o naučnoj analizi efikasnosti i drugom.

⁶ M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, str. 26.

⁷ Isto, str. 26.

različitih katastrofa. Ekonomska, tehnološka, vojna i politička moć je svugde „ono što sve drugo određuje“.⁸ Bore se međusobno oni koji poseduju moć s onima koji žele da im moć preotmu. Ta je borba – neprestana. Međutim, sve te vrste društvene moći *oduzimaju* ljudima i samu mogućnost da „*takvim* putevima ikada iskorače iz zaborava bića“. Pomenuta (ničeanska, metafizička) borba ljudi i nacija – državâ za moć i prevlast u tzv. svetskim poslovima „neminovno ima *planetarni karakter* i kao takva jeste, po svojoj suštini *nerešljiva*, jer nema *šta* da rešava, budući da ostaje *isključena* iz svakog razlikovanja... a time i iz istine; ona se sopstvenom snagom tiska u ono što je lišeno sudbine: u napuštenost bića.“⁹ Naša *napuštenost od bitka*, odnosno *naš zaborav bića (bitka)* – kapitala, robne proizvodnje, međunarodne trgovine, rata i mira, nacije, države itd. jeste najdublji razlog što pogrešno shvatamo epohalna dela i ključne poruke najvećih mislilaca Zapada i sveta uopšte. Posledica te naše napuštenosti od bitka jeste i ideologijski zaborav koji pustoši misao diljem Zemljinog šara.

Tendencija *svetskih ratova* i njihova „totalnost“ najstravičnije su posledice *napuštenosti bića*.¹⁰ Ti, takvi, ratovi „teže obezbeđenju stabilnosti stalne forme iskorišćavanja“, kaže Hajdeger. „U taj proces uključen je i čovek koji više ne krije da je i sâm *najvažnija sirovina*“. Čovek „ostaje subjekt svog iskorišćavanja“ – dopuštajući da mu se volja bezuslovno izjednačava s tim marcijalističkim procesom. Događa se krivotvorenje i čak razbijanje izvesnih fenomena sveta nacija. Taj virulentni ili razarački proces opterećuju i pozitivistički nastrojene nauke s njihovim vulgarnim shvatanjem fenomena. Mnogi fenomeni u međuvremenu su pretvoreni u *krhotine* za koje ne postoji „lepilo“ koje bi ih moglo „sastaviti“ u iole suvisle ili, pak, lucidne celine. Taj proces odbacuje izvesne bitne momente procesa stvaranja robne vrednosti, stvaranja društvenog bogatstva i kulturnog stvaralaštva i dokolice. Odgurkuje ih u *refugij* i staništa *iracionalnoga*. Čovekova svest biva tim procesom postvarena u nepodnošljivo visokom stepenu. Čovek, a ne samo „njegov“ svet, *zagušen je metafizikom* tzv. posleindustrijskih društava i svetske trgovačko-fnansijske „re-

⁸ Isto, str. 29.

⁹ Isto, str. 30.

¹⁰ Isto, str. 31.

publike“. Narušavanje ekološke ravnoteže (zagađenje životne sredine) i naopaka profesionalizacija, odnosno *kapitalizacija* tzv. vrhunskih sportova, jesu najupečatljiviji dokazi te čovekove „samodegradacije“ i društvene patologije.¹¹

Savremeni „svet nacija“, čovečanstvo u celosti, zapadaju u vrzino kolo novih svetskih carstava, iz kojeg kao da nema izlaza. Svi „ključni“ oficijali savremenog „poslehladnoratovskog“ sveta brinu se o vlastitoj „političkoj promociji“, odnosno o ostajanju na kormilu državne političke vlasti i na jaslama planetarnog („transnacionalnog“) kapitala, dok su im „zaštita čovekove sredine“, borba za tzv. ljudska prava i slobode i hajdegerovsko *svetovanje sveta* samo zgodni paravani i politička „aura“ za ono prvo i „pravo“ u njihovoj „magijskoj“ politici. Delatnost „svetskih lidera“ jeste „nužna posledica činjenice da je bivstvjuće prešlo u stanje *bludnje*, u kojem se širi *praznina* koja zahteva jedan jedini poredak i obezbeđenje bivstvjućeg. Otuda i *nužnost vođenja*, odnosno *proračunavanja* koje planski obezbeđuje celinu bivstvjućeg“.¹²

Svetski „vođi“ (na primer, Džordž Buš, Mihail Gorbačov, Helmut Kol, Boris Jeljcin i drugi) jesu „merodavni radnici pripremanja“ tzv. novog svetskog poretka. Oni „nadgledaju sve sektore obezbeđenja iskorišćavanja bivstvjućeg, jer razumeju *celinu svih sektora* („sektora“ tzv. nacionalne i međunarodne bezbednosti, „sektora“ ekonomije nacije, „sektora“ svetske trgovine i transfera nove tehnologije, i čak „sektora“ kulture i umetnosti – prim. Ž.R.) i tako *gospodare bludnjom* u kojoj se ona dâ izračunati“. Njihov način razumevanja „sveta nacija“ i planetarnog hoda i kôda čovečanstva sada presudno zavisi od pomenutih računarskih sistema čije su „mentalne

¹¹ „*Svetski ratovi* su prethodna forma uklanjanja razlike između rata i mira“, a veštački (mehanistički) uklonjena tzv. *ontološka razlika* između rata i mira, i između aktuelnih vojnih intervencija i obezbeđivanja koridora humanitarne pomoći („školski“ primeri: tzv. zaštita Kurda u Iraku posle „Pustinske oluje“, stacioniranje desetina hiljada italijanskih vojnika i oficira u Albaniji kao tobožnjih raznosaca hleba i mleka – tokom 1991. i 1992. godine, osiguranje humanitarne pomoći Sarajevu 1992. godine – uz svestrano angažovanje Šeste flote SAD i elemenata oružanih snaga Francuske, Kanade i drugih zapadnih zemalja) jeste neizostavni uslov da vikoovski svet nacija „preraste“ u orvelovski, odnosno ultraetatiistički i birokratski kvazisvet robotizovanih ljudi, kao manje ili više „inteligentnih“, odnosno „glupih“ i „pravičnih“ i „nepravičnih“ atoma ili loptica – skočica u uveliko ispražnjenom i košmarnom „pogonu svetske povesti“.

¹² *Isto*, str. 33 (podvukao Ž.R.).

Zbog svega toga moglo se „dogoditi“ da velike obaveštajne službe pripremaju „vode“ kao planetarni surogat za onu platonsku „nekolicinu od ljudskog roda“ koji upravljaju tzv. svetskim poslovima i sudbinama narodâ i čovečanstva u celosti.

mreže“ tzv. softveri, „veštačka inteligencija“ i matematički modeli koje je *naslutio* već Rene Dekart.

Sve, doslovno sve u sadašnjem svetu (čak i novi supertehnicizirani mitovi o postanku kosmosa i života na Zemlji) potčinjava se *računanju* i *planiranju*. Buržoaski kalkulus prerasta u ultraetatiističko i apsolutno sofistikovano projektovanje i premeravanje savremenog „sveta nacija“. Anglo-amerikanci „nose šnur“ u toj planetarnoj raboti. Njihovo projektovanje toga sveta „izrasta“ iz izvesne „*vlastite suvislosti*“, odnosno „duha“ i zakonâ svetske privrede, svetskog „transfera“ novih tehnologija i svetskih ekonomsko-tehnoloških i finansijskih ratova s kojima oni „računaju“, koje uzimaju u obzir, slično (*analogno?!*) teoriji relativiteta *fizike*, koja, kako kaže Hajdeger u *Bitku i vremenu*, „izrasta iz tendencije da se pokaže vlastita suvislost same prirode“; onakve prirode ili kosmosa kakvi postoje u smislu i značenju Kantove „stvari po sebi“.

PLANETARNA GRAMATIKA GOVORA RATA

„Ako želiš mir, postaraj se da *razumeš rat*“, kaže Karl fon Klauzevic u knjizi *O ratu*. Ako želiš mir na svojim državnim granicama i kakvu-takvu ravnotežu odnosa snaga na bezbrojnim neuralgičnim tačkama i linijama sa zapadnom civilizacijom (unutar i izvan svojih državnih i carinskih granica), napregni sve svoje umne sposobnosti da *razumeš* sve vrste ratova i načine vođenja rata zapadnoevropskih nacija i anglo-američkog sveta.

Isto pravilo, ali i klauzevicijanska lekcija o vezama i „srodstvu“ između državne politike i rata, važe i u „slučajevima“ uključivanja u tzv. novi svetski poredak za sve nacije i države koje ne spadaju u zapadnu civilizaciju.

Treba dobro upoznati i tačno shvatiti tu tehnički najsuperiorniju, najratoborniju (u vojničkom, katedralističkom i kulturološkom pogledu) i najperfidniju civilizaciju među svim dosadašnjim civilizacijama.

Treba kritički proniknuti u *govor rata* zapadnoevropskih nacija i zapadne civilizacije u celosti. Taj govor je „zapisan“ nevidljivim mastilom i postaje potpuno čitljiv „tek na svetlosti večnosti“ (Kjerkegorova metafora); ili „bar“, ako kritički

čitamo Napoleonove *vojne maksime*, Hegelove analitičke refleksije o oružanim snagama, ratovima i matricama *borbe na život i smrt*, Klauzevicevo delo *O ratu* i klauzevicijanska načela i lekcije koje sežu do naših vremena, relevantna naučna dela o ratu i miru iz pera Žominia, Lidela Harta, Andre Gliksmana, Ričarda Simpkina i drugih.

Nije ovde reč o naučnoj egzegezi ili hermeneutičkom tumačenju tih tekstova neprolazne vrednosti, već o „našem“ mogućem mentalnom „uskakanju“ u samu žižu ili srž strateških odluka i scenarijâ zapadnih državnika i ratovođa u aktuelnom velikom talasu *evropeizacije* „sveta nacija“. Moramo misliti i na zapadnoevropski i anglosaksonski način da bismo se (eventualno) mogli „postaviti na neprijateljevo mesto“; da bismo, zajedno s Fridrihom Velikim, mogli sebi postaviti pitanje: „Šta bih ja radio da sam neprijatelj“?!

To kardinalno pitanje nije sebi postavljao Mihail Gorbačov u svojim direktnim i indirektnim susretima i nadmetanju s Ronaldom Reganom i Džordžom Bušom. Gorbačov nije kritički proniknuo u planetarne geopolitičke procese i interese iza koprene šarenih privida i objektiviteta privida tzv. planetarnog detanta, niti je shvatio *apsolutni pokret* izraza, pojma i prakse tzv. hladnog rata. Njegova ljutnja zbog Bušove objave pobeđe SAD i Zapada u tome ratu više priliči dečaku koji je u tuči izvukao deblji kraj, nego čoveku u čijim se gensekovskim rukama nalazila sudbina Sovjetskog Saveza, a u izvesnom smislu i sudbina celog čovečanstva i ove planete.

Gorbačovljevo lamentiranje i „zastarelo prenemaganje“ zbog Bušovog, Kolovog itd. nerazumevanja civilizacijskih potencijala njegove „perestrojke“ i „glasnosti“, i zbog apsolutnog izostanka stvarne finansijske i tehnološke podrške Zapada i Japana njegovim reformama, samo su put i metod nalaženja utočišta u razlikama između njegovog „perestroičnog“ Sovjetskog Saveza i tzv. crvene imperije, koje tokom cele njegove vladavine zapravo *nisu* postojale. Ne bar „na nivou“ bića „realno“ bivstvujućeg privrednog sistema, službene ekonomske politike i državne političke vlasti. On kao da nije čuo ni eho Klauzeviceve izjave: „*Odričem se lakoumne nade u spas igrom slučaja!*“. Niko mu od njegovih savetnika, izgleda, nije došapnuo Hajdegerovu geopolitičku formulu *znajuće borbe*, koju je taj veliki mislilac „skovao“ u doba „događanja“

nemačkog naroda tokom dvadesetih i tridesetih godina, kada je „naivno poverovao da je u fašizmu našao jednu autentičnu filozofiju odlučnosti na smrt“.¹³

Govor bića (bitka) rata donosi na svet filozofiju, teorije i doktrine rata, ratovodstva i oružanih snaga. Sa svoje „strane“, odnosno s obzirom na manje ili više razvijenu *teorijsku egzistenciju* modernog ratovanja i oružanih snaga, kritičko mišljenje neprestano traga za istinom o tim bićima i njihovom „sekularnom“ bivstvovanju, tj. „realitetu“, faktičnosti, iracionalijama, prividima itd. rata i ratovodstva. Ta bića postaju *fenomeni* za takvo mišljenje ako i ukoliko ono „hvata“ titranje njihovog unutrašnjeg života, njihov blesak duha. Takvo mišljenje se koreni u pomenutim bićima i „čudu bića“ njihovih periodičkih promena. Ono iznosi na videlo istinu kao svojevrsnu *razotkrivenost* bića rata, ratovodstva i oružanih snaga, i tako utire neizbrisive brazde u govor rata i ratovodstva. Naravno, u borbenom kontaktu s pomenutom razotkrivenošću nalaze se samo oni retki pojedinci koji imaju izoštrano duhovno oko i grčko antičko uho sposobno da „hvata“ to titranje.

Da li su nam civilizacijska gramatika govora rata ili možda jezik robnog sveta *urođeni*, odnosno „upisani“ u našu biologiju? Da li ih, može biti, „supsumiraju“ neka opšta pravila jezika i planetarna gramatika svih jezika o kojima nadahnuto i briljantno raspravlja Noam Čomski? Da li su, drugačije rečeno, trgovanje (ta iskonska igra razmene) i moderno ratovanje i ratovodstvo takoreći genetski programirani? Pitanja su isuviše komplikovana i teška, ali su teme i problemi dostojni, odnosno vredni tih i inih pitanja.

Mnogobrojne civilizacijske činjenice i filozofsko-naučna otkrića, a i naučna dokazivanja izvesnih epohalnih otkrića, upućuju ipak na *negativan* odgovor. A i takvi odgovori su u

¹³ Hajdegerovo (tadašnje) presudno važno pitanje glasi: „Hoćemo li mi sebe ponovo, kao povesno – duhovni narod, *ili mi sebe više nećemo?!* Reč je o „uzvišenosti i veličini *proloma*“ za koji se zalagao Hajdeger u svojoj inauguralnoj rektorskoj besedi, pod naslovom *Samopotvrđivanje nemačkog univerziteta* u Freiburgu, 27. maja 1933. godine. Pomenuta Hajdegerova pitanja i poruka mogu nas u ponečemu podučiti i inspirisati. „Jedino *duhovni svet* jemči narodu veličinu“, kaže on u toj svojoj inauguralnoj adresi. Duhovni koreni i aktuelni duhovni svet nekog naroda koji pretenduje na to da bude *istorijski narod* sile na to da stalna odluka, odnosno oštrica presudno važne dileme u stani-pani situaciji, između *volje za povesnom veličinom* i *dopuštanja propadanja*, postane zakonom hoda i koda, odnosno šifara, simbola i putokaza u „velikom maršu“ koji preduzima takav narod – poručuje Hajdeger.

izvesnom smislu velika postignuća, a možda i prokletstvo čoveka kao donekle uljuđenog (civilizovanog) i mišlju obdarenog i delatnog tubitka.

Idući linijom osnovnih postulata lingvistike Noama Čomskog,¹⁴ i izbegavajući *arbitrarnu* analogiju između jezika i govora rata (o kojima ovde ponešto kritički raspravljamo), u prilici smo da iznesemo sledeći opšti sud: jezik robnog sveta i govor rata u međuvremenu su postali toliko složeni i „teški“ da se međusobno ne mogu sporazumevati, na primer, najveći privredni eksperti u zemljama sa strogo centralizovanom i „planifikovanom“ društvenom proizvodnjom i stručnjaci iz zemalja sa razvijenom tržišnom ekonomijom. Ali, isto tako, nema razumevanja između visokih eksperata za vojna pitanja i ratovodstvo u dojučerašnjem Sovjetskom Savezu (današnjem „komonveltu“ nezavisnih republika – država) i isto takvih eksperata na Zapadu i u Japanu. Iste vojne maksime, pravila rata i klauzevicijanske definicije rata na planu tzv. ratne ekonomike i samog prelaska sa mirnodopske na ratnu ekonomiku, i obrnuto (problem tzv. rekonverzije „apsolutno celovitih sistema“ unutar vojnoindustrijskih kompleksa, i drugo), imaju izvesna elementarna značenja koji te zavađene strane nikako ne mogu razumeti. Kad je, na primer, reč o troškovima rata i analitičkom raščlanjavanju nekih njihovih najvažnijih elemenata, jedni drugima su „vanzemaljci“.

Strogo uzev, ne postoji anglo-američki govor rata, kao što ne postoji ni anglo-američka kultura izvan konteksta „Evrope“, odnosno zapadne civilizacije. Međutim, postoje anglo-američki mitovi modernog ratovanja (tzv. rat zvezda, „mikroelektronski rat“ bez sudelovanja čoveka itd.) i anglo-saksonska praksa „uvođenja u egzistenciju“ tzv. novog svet-skog poretka, a to sve „nas“ – izvan anglo-američkog sveta – dovodi u poziciju i specifične situacije da iznova i kritički

¹⁴ Čovekov duh „može da generiše beskrajn broj kombinacija“ ograničenim jezičkim sredstvima, kaže Noam Čomski. Svi su jezici *prevodivi* i svako (osobito *dete*; ta, po Hegelu, apsolutna sredina u „totalitetu živih polova“) može da nauči bilo koji jezik. „Nijedan jezik ne može evoluirati do tačke kada bi postao suviše težak da bi ga dete naučilo, inače bi taj jezik nestao kao takav na izmaku jedne generacije. Zbog toga nijedan jezik nije komplikovaniji od drugoga i nijedan se ne razvija u pravcu *veće složenosti*, tvrdi Noam Čomski u kontekstu vlastite lingvistike prožete, ili možda samo inspirisane idejama strukturalizma Levi-Strosa i drugih. Jedino svemirci, odnosno vanzemaljci, drugačije konstituisani od ljudi na biološkom, odnosno genetskom planu ne bi nas mogli razumeti. (Videti: „NIN“, 24. april 1992).

ispitujemo vlastite relativne pozicije i odnose prema anglo-američkom svetu i unutar „pogona svetske povesti“. *Suštinsko* u tome procesu kritičkog preispitivanja i osmišljavanja vlastite geopolitičke pozicije jeste da se „oslušne“ planetarni govor rata istančanim uvom darovitog ratovođe ili, pak, uvom *geopolitički pismenog* delatnog čoveka, kako bi se pomenuti anglo-američki marcijalistički mitovi i geopolitičke formule mogli dekodirati.

„EVROPEIZACIJA“ SVETA NA ANGLO-AMERIČKI NAČIN

Prema nalazu Edmunda Huserla, zapadna civilizacija se kreće ka nekakvom svom *večnom polu*, odnosno *apsolutnom gospodstvu* u „svetu nacija“; koji, dakle, ne može biti uređen i regulisan prema drevnim humanističkim i dosledno civilizacijskim zamislima Erazma Roterdamskog i Đambatista Vikoa.¹⁵ Svi neevropski narodi moraju se pre ili kasnije *evropeizirati*; dok Nemci, Francuzi, Englezi i ostali zapadnoevropejci (ako i ukoliko *ispravno shvate sami sebe*) nikada i ni po koju cenu neće biti indijanizirani, japanizirani, rusizirani itd., zaključuje Huserl.¹⁶

Zapadna civilizacija *meditira o ratu* „od svojih grčkih početaka“,¹⁷ konstatuje Andre Gliksmann u knjizi *Govor rata*. Put te njene meditacije „bio je diskretan i tih, sem u vrlo retkim i krupnim slučajevima.“¹⁸

U te zapadnjačke „meditacije“ spadaju Hegelovo rano insistiranje da *njihove* nacije mogu razrešavati vlastite ekonomske protivurečnosti postizanjem nacionalnog jedinstva različitim oblicima i metodima *rata*, Marksovo „antiratno“ dokaziva-

¹⁵ To je najviše iznenađivalo i obespekijavalo mnoge koji su Huserla znali i visoko cenili kao velikog humanistu i najeminentnijeg pripadnika jevrejskog naroda u burnim i tragičnim dvadesetim i tridesetim godinama ovog veka.

¹⁶ Pod „Evropom“ Huserl podrazumeva „jedinstvo jednog duhovnog života, delovanja, stvaranja: sa svrhovitim tvorevinama, institucijama, organizacijama“, i geopolitičke prostore koji obuhvataju – integrišu i Sjedinjene Američke Države, Kanadu, Australiju i druge (tadašnje) dominione zapadnoevropskih imperijalnih sila.

¹⁷ Bertran Rasel, u knjizi *Mudrost Zapada*, i Edmund Huserl, u voluminoznoj, kritičkoj i epohalnoj filozofsko-naučnoj raspravi *Kriza evropskih nauka*, otkrivaju ponovo i, svaki na svoj način, bacaju jarko svetlo na kolevku, odnosno pravo rodno mesto zapadne civilizacije: *grčku antičku civilizaciju*.

¹⁸ Andre Gliksmann, *isto*, str. 296.

nje da se buržoaski poredak održava zahvaljujući univerzalnosti „svetskog zemljišta robne proizvodnje“, delovanjem svetskog tržišta i kosmopolitskom karakteru kapitala, Napoleoneve *vojne maksime* i njegovi osvajачki pohodi na Egipat, Rusiju itd., Klauzeviceva epohalna definicija rata kao državne politike *produžene* „drugim sredstvima“, Žominijeve analitičke refleksije o *zapadnoevropskom* poimanju i praktikovanju rata i ratovodstva, razmatranja Ričarda Simpkinia o *nadmataњу u brzini manevra* i o *ratu u 21. veku*, i mnogo drugog o vojnom zanatu, ratnoj veštini, strategiji i taktici, tzv. apsolutnom oružju i apsolutnom (totalnom) ratu, čime nas je posrećila i obogatila civilizacija Zapada.

Rastrojstvo, „zastoj“ i potom propast tzv. realnog socijalizma u njegovim privredno-planskim, kvazifinansijskim i tehnološkim određenjima povukli su u sunovrat Sovjetski Savez, njegov „socijalistički lager“ i Varšavski pakt. Te neobrativne procese đavolski su ubrzali i učinili apokaliptičkim Mihail Gorbačov i njegova „perestrojka“, s jedne, i Džordž Buš, „hladni rat“ i „zvezdani rat“ Zapada protiv Sovjetskog Saveza, „lagera“ i zemalja tzv. trećeg sveta, s druge strane.

Sjedinjene Američke Države i NATO nalaze se u službi *svetskog kapitala*; oni su njegov planetarni štit, izvidnica, prethodnica, institucionalno-bezbednosni okvir, glavna izvorišta i uporišta tzv. specijalnih ratova i „propagandne prirode“ zapadnjačkih vrsta kapitalizma. Oni sadrže nebrojeno mnogo karakterističnih momenata, specifičnih društvenih potencija i resursa svetskog kapitala. Sjedinjene Države raspolažu najvažnijim apsolutnim oružjima Zapada: nuklearnim oružjem i interkontinentalnim balističkim raketama (tzv. mašinom poslednjega suda) i „apsolutnim“ finansijskim oružjem: dolarom kao svetskom valutom №1 i velikim kvantima novčanog kapitala u prvoklasnim oblicima tzv. zlatnih certifikata, zlata u polugama i drugim, čime neposredno rukuju njihova centralna banka (Federal Reserve System), MMF i Svetska banka.

Istovremeno, zapadnoevropske nacije i zapadna civilizacija u celosti su imali, i imaju, veoma razvijen teorijski i filozofsko-naučni interes u pogledu na prirodu, odnosno kosmos, vlastite i „tuđe“ društvene oblike i načine saobraćanja, problematiku rata i ratovanja itd. Specijalan interes pokazivali

su, i pokazuju, za tehnologiju materijalne proizvodnje i ekonomiju tehnoloških promena.

Neki među zapadnoevropskim velikim duhovima stremili su ka *apsolutnim teorijskim uvidima*,¹⁹ ka potpunom saznavanju „sveta naciâ“ i, čak, ka stvaranju „iz temelja novog čovečanstva“.²⁰ Zналаčki i delotvorno su povezivali *način mišljenja* stvaran stolecima unutar antičke Grčke s *prafenomenima renesansne Evrope* i sa zapadnoevropskom i anglo-američkom zbiljom građanskih društava, kapitalističkog načina proizvodnje i njima svojstvenih vrsta kapitalizma. Krizu *evropske egzistencije* teorijski su videli (detektovali) u gotovo svim njenim „pregnantnim tačkama“, apstraktnim i stvarnim (dejavujućim) oblicima, skrivenim mehanizmima i motivima, najvažnijim fenomenima i društvenim posledicama. Sagledavali su, gotovo na vreme ili, pak, „u zao čas“, i *dva glavna ishodišta* pomenute krize: prvo, propast Evrope ili sunovraćivanje Zapada u neku vrstu novog varvarstva (u rasulo usled i zbog „netrpeljivosti prema duhovnosti“, zbog civilizacijskog *zamora* i pogubnog „otuđenja od vlastitog racionalnog smisla života“, usled olakog odustajanja od sopstvenog stava da je *duh jedino besmrtan*) i drugo, „preporod Evrope iz duha filozofije“.²¹ Dakako, iz duha zapadnoevropske i anglo-američke filozofije.

Džon Majnard Kejnz i Jozef Šumpeter, najveći duhovi Zapada kada je reč o ispitivanju, rasvetljavanju i preporukama u vezi s funkcionisanjem kapitalizma i „igračke kapitalizma“, i to u krajnje kritičnom i opasnom svetskoistorijskom trenutku prelaska iz tzv. nesputanog (*leseferovskog*) kapitalizma u savremeni državni kapitalizam, uveliko su doprineli toj velikoj, delotvornoj i u civilizacijskom pogledu obećavajućoj „perestrojci“ Zapada.

Bez visokog i originalnog teorijskog rada i društvenog aktusa svih tih i drugih mislilaca Zapada, zapadna civilizacija,

¹⁹ Edmund Huserl, a za njim i s njim: Martin Hajdeger, protagonisti „hajdegeriziranog marksizma“, tzv. frankfurtska filozofska škola „leve“ i humanističke orijentacije, francuski egzistencijalisti i strukturalisti itd., kritički su ispitivali i razjašnjavali smisao Evrope, a neki među njima pripremali i brusili ideje i pojmove za „organizam evropski povezanih nacija“ za aktuelnu Evropsku zajednicu (Edmund Huserl, *Kriza evropskih nauka*, „Dečje novine“, Gornji Milanovac, 1991, str. 248).

²⁰ Isto, str. 252.

²¹ Isto, str. 263.

a s njom i celokupno čovečanstvo, već bi tridesetih godina ovog stoleća nezaustavljivo i neobrativo potonuli u najstrašnije varvarstvo.

Pa, ipak, neoerazmovska, odnosno huserlovsko-hajdegerovska „tačka gledišta *univerzalnog humanizma*“ jeste jedan od najvažnijih komponujućih elemenata te i takve „Evrope“ i *evropocentrizma*. Ona je bitna sastavnica veoma složene arhimedovske tačke u zapadnjačkom misaonom *prolomu* i „*preokretanju*“ (katkad velikom i opasnom *tumbanju!*) vikoovskog sveta nacijâ.

U gadamerovski shvaćenu *motivaciju postavljanja pitanja*, kojom se „konstituišu“ tema i predmeti istraživanja napred delimično naznačenog procesa evropeizacije „sveta nacijâ“, odnosno sveta različitih nacionalnih kultura i civilizacija,²² spadaju i sledeća: a) zašto su se Hegel i Marks istrajno, dosledno i katkad bespoštedno i cinično držali vlastite „velike podele naroda“ na tzv. istorijske i neistorijske narode; b) zašto su Marks i Engels Južne Slovence nazivali *etničkim otpacima* Evrope; c) zašto je Zapad, a posebno anglo-američki svet, stavio sebi u zadatak da *razori Rusiju kao Rusiju*, tj. da velikom ruskom narodu ukine, poništi, definitivno zatre i poslednja određenja njegove državnosti, a ne samo njegovu „plavu“ ili „crvenu“ imperiju; d) zašto nas (Južne Slovence) sada na Zapadu gledaju kroz huserlovsku i još mnogo „nezgodniju“ optiku – vide nas kao marginalce, negativne geopolitičke veličine, poluvarvarske i varvarske narode, folklorne atrakcije u okvirima „tehnologije turističke propagande“ Zapada (naravno, samo do trenutka ratnog, sveopšteg marcijalističkog, klimaksa aktuelne jugoslovenske krize) i, čak, kao buduće „vašarske menažerije“ – u permanentnoj i „žestokoj“ konkurenciji s Indijancima i Romima!?!

²² Huserlovo *priznanje* da antička Grčka duguje „štošta“ mudrosti i civilizacijama starih Sumeraca, Egipćana, Vavilonaca, Feničana, Haldejaca i drugih drevnih trgovačkih naroda, i kritički historiografski nalaz Mihaila Rostovceva o vazda živim i delotvornim vezama grčke antičke civilizacije s drugim velikim civilizacijama i kulturama starog i prastarog sveta (huserlovski rečeno: *različitih čovečanstava* međusobno povezanih igrom razmene, odnosno međunarodnom trgovinom, ratnim manevrima i osvajanjima), upućuju na tragove i nekih drugih (nearbitrarnih) svetskoistorijskih analogija, vertikala, paralela i parabola. Na primer, na trag, odnosno tragove empirijskih i duhovnih veza i međuzavisnosti nekih južnoslovenskih naroda i velikog Vizantijskog carstva, na veze Južnih Slovena sa Zapadnom Evropom itd.

Huserlovskoj, genšerovskoj, demikelovskoj itd. „promociji“ i *apoteozu duhovnog i civilizacijskog lika Zapadne Evrope* ne smetaju „američko kulturno varvarstvo“ i „*american way of life*“, s pragmatizmom kao „ideologijom varalica u stilu džambasa“, jer sve te „promocije“, apoteoze i tzv. medijski ratovi spadaju u arsenal *propagandne prirode* svetskog kapitalizma i svetske trgovačko-finansijske „republike“, ali im smetaju tzv. neistorijski i poluvarvarski narodi Evrope jer pružaju kakav-takav otpor „kapitalističkom pretvaranju svih ljudi i stvari u robu“ – primetio bi Ernst Bloh. Dakako, reč je o *kapitalistički* funkcionalizovanoj i strukturisanoj robi.

Zapadnoevropska *filozofija čiste idealnosti*, njene ideje koje „vuku napred“, pojmovi fundamentalnih nauka koje su *osvajali* njihovi veliki mislioci – naučnici; ukratko, kantovstvo, hegelizam, huserlovsko-hajdegerovske filozofske inovacije i „revolucije“ – sve se „tu“ odvija sa strogom nužnošću i gotovo matematičkom egzaktnošću. I sve je to misaoni refleks, pandan i neizostavna dopuna i anticipacija svega onog što se zbiva u stvarnosti zapadnih nacija – *kapitalistički organizovanih*²³ i izrazito ratoborno i osvajajući nastrojenih. Ta civilizacija je „jača od posla *zlog* što *poče* *zlo*“.²⁴ U njenom osnovnom kôdu i planetarnom hodu, a ne samo u njenoj svesti i samosvesti, odnosno *teorijskoj egzistenciji*, upisani su i polarno „dati“: *rat, ratovi i moć isključivanja i obuzdavanja rata*, civilizacijski napreci i neovarvarska nazadovanja i razaranja, erazmovski i drugi humanitet (izvestan ljudski lik, relativna pravičnost i slobode ljudi) i svakovrsne nakaznosti, izobličenja i bestijalnosti. Naizmenično se pojavljuju (bivstvuju) miroljubiva i aktivna koegzistencija i tzv. detant, ali i tzv. hladni rat, „specijalni ratovi“, „rat zvezda“ i različite vojne intervencije u okviru NATO-a i Zapadnoevropske unije – što će sve toj civilizaciji i čovečanstvu u celosti, naposljetku, skršiti vrat i doći glave i bez aktiviranja one đavolske naprave koju zovu *Doomsday machine*.

Rukopisi velikih vojskovođa i genijalnih analitičara ratova i ratovodstva *ne gore*; jednako kao ni rukopisi Mihaila Bulgakova, ili bilo kog velikog i originalnog stvaraoca u oblasti lepe

²³ Marksov izraz i globalni nalaz.

²⁴ Vilijem Šekspir, *Magbet*, treći čin, treća scena.

književnosti i poezije. Svetska povest vrši *reviziju govora rata*. Geopolitičke napetosti i mène i aktuelna civilizacijska izobličennja „sveta nacija“ daju tom govoru nove podsticaje, teme i izazove.

Duhovnost Zapada duboko je prožeta geopolitikom i davnašnjim pretenzijama vladanja „svetom nacija“. Dakle, nastojanjima da se taj svet stalno iznova projektuje, premerava i na izvestan način određuje – da se upravlja njime. Niko ko slučajnošću svoga rođenja ili na neki drugi način ne pripada zapadnoevropskim nacijama i zapadnoj civilizaciji ne može do kraja shvatiti iskonsku i permanentnu ratobornost tih nacija ako kritički ne pronikne u *njihov govor rata*. Još manje im se tada može odupreti i preći u bilo kakvu ofanzivu i takmičenje.²⁵

Vojsku, odnosno oružane snage i vojnoindustrijske komplekse svojih zemalja i NATO-a, smatraju na Zapadu „pretećim mačevima“ okrenutim prema Rusiji, Srbiji, mnogim zemljama „trećeg sveta“ i „vanzemalcima“! Njihove armije i oružja su oličenje i materijalizacija „evropskih“ i „anglosaksonskih“ nauka i tehnologijâ. Njih su iznedrile vrste kapitalizma – rođene i do neslućenih granica razvijene *na Zapadu*.

Mnogostrukost i višeznačnost izraza i pojma *hladni rat* stupili su na otvorenu scenu savremenog sveta tek pošto su SAD i njihovi zapadnoevropski i drugi saveznici izvojevali pobedu u tome ratu nad svojim najvećim neprijateljima: Sovjetskim Savezom, Varšavskim paktom i onim zemljama *trećeg sveta* koje su težile tome da idu nekakvim svojim putem emancipacije i civilizacijskog razvitka.

Apsolutni pokret tog zastrašujućeg i zlokobnog izraza i pojma može se shvatiti tek u referentnom i društvenom kontekstu klauzevicijanskog „krajnjeg naprezanja silâ“ trke u naoružavanju dveju supersila, i unutar đavolskog kontrapunkta: apokaliptička mogućnost izbijanja svetskog termonuklearnog rata – tzv. *ravnoteže straha*, i pomenuta moć isključivanja i obuzdavanja rata kao „produžetka državne politike drugim sredstvima“.²⁶

²⁵ O teškim društvenim prilikama na Zapadu nerado se govori, piše i lamentira. To se tamo smatra slabošću pojedinca i ove ili one nacije – za rat i osvajanja nedovoljno pripremljene. To smatraju *uzmicanjem pred smrću* (Sen Žist) i, čak, *umiranjem od straha od umiranja* (Hegel).

²⁶ „Rat po svom rezultatu nije nikad nešto apsolutno“, kaže Klauzevic. Ako neka država *podlegne u ratu*, nastavlja Klauzevic, ona preživljava *to prolazno zlo*. Zbog toga ni tzv.

Klauzevic je uzimao u obzir apstraktnu mogućnost i virtuelne oblike i metode rata i ratovanja. Raspravljao je, umovao, maštao o tzv. *prirodnoj*, odnosno „filozofskoj težnji rata; stvarno logičnoj težnji rata“,²⁷ i time anticipirao ili nagovestio ono što će Lidel Hart nazvati *osnovnim linijama* modernog rata.²⁸

Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija, Francuska i Nemačka uspele su u onome što Lidel Hart naziva *strategijskim rastvaranjem* neprijateljskih oružanih snaga. Postigle su i više od toga: one su faktički pridobijanjem Mihaila Gorbačova i Borisa Jeljcina „za svetu stvar“ planetarnog detanta i SALT I i SALT II u pogledu razoružavanja uveliko smanjile neposrednu opasnost od izbijanja svetskog termonuklearnog rata, a same se vinule u još više, složenije, sofistikovanije i delotvornije sfere tzv. rata zvezda, odnosno stvaranja novih oružja i metodâ vojnoobaveštajnog izviđanja i kontrolisanja – čiju osnovu i okosnicu čine mikroelektronika i informacijske tehnologije. Rastvaranje, rastrojavanje i razaranje neprijateljskih oružanih snaga može se postići fizičkim ili/i logističkim putem, smatra Lidel Hart. Ono „predstavlja rezultat jednog pokreta“, onog apsolutnog pokreta tzv. hladnog rata, i ono se upravo zbilo zahvaljujući i gotovo apsolutnom geopolitičkom slepilu Mihaila Gorbačova, koji nije uočio krajnje opasne zamke i stranputice tzv. planetarnog detanta.²⁹

Zapad u celosti, tim *apsolutnim pokretom* i mnogostrukim manevrima bez presedana u celokupnoj dosadašnjoj povesti čovečanstva, postigao je „bar“ sledeće ratne ciljeve: 1) ozbiljno su poremetili dispozicije oružanih snaga SSSR-a (potom i Zajednice Nezavisnih Država) i SFRJ, 2) pocepali su sovjetsku

konačno rešenje celog rata nipošto ne treba smatrati *apsolutnim rešenjem* koje neka država hoće da reši ratom s drugom državom ili koalicijom suparničkih država.

Naravno, Klauzevic nije mogao ni da nasluti tzv. krajnja rešenja jevrejskog pitanja u đavolskoj izvedbi Hitlerovog Trećeg rajha i njegovih saveznika, kao ni apsolutno oružje iskovano sredinom dvadesetog veka (Karl fon Klauzevic, *O ratu*, „Vojna biblioteka“ Redakcije „Vojno delo“, Beograd, 1952, str. 46).

²⁷ Isto, str. 54.

²⁸ Lidel Hart razmatra nearbitrarnu paralelu između „linija“ visoke državne politike i „prirodnog“ pravca korenitih elemenata rata („ratnog elementa“). Hartovo kritičko-empirijsko razmatranje britanskog puta i načina ratovanja i ratovodstva na izvestan način – „metafizicira“. Hart se slaže s Klauzevicom u pogledu *jedinstva akcije ratnih dejstava, ali ne i kada je reč o bezuslovnosti jedinstva ratnog cilja*. (Lidel Hart, *Moderni rat*, naslov originala: *The British Way in Warfare*), „Geca Kon AD“, Beograd, 1937.

²⁹ Podrobnije: Ž. Rakočević, *Zamke i stranputice detanta*, „Vojno delo“, br. 1–2/1991.

armiju i JNA, i 3) ugrozili su puteve povlačenja tih armija do njihovih velikih baza, stvarne pozadine. „*Zaobilazili*“ su oružane snage tih dveju zemalja i indirektno ih „napadali“ na linijama njihove „poslednje nade“, primetio bi Lidel Hart.

PLANETARNA IGRA RAZMENE KAO RATNIČKA IGRA

U epohalnom delu *O ratu* Klauzevic je govorio *univerzalnim jezikom*, i tom jeziku je dao *konačni oblik*, kaže Andre Gliksmann.³⁰ Klauzevic pravi poređenje između rešenja *borbe oružjem* i „*plaćanja u gotovom u finansijskim transakcijama*“ – pošto je prethodno ustanovio da je sama borba „jedino delotvorno delovanje u ratu“.³¹

„Rat kao takav, nije neposredno politički ili istorijski obojen iako svi ratovi („uzeti“ empirijski i fenomenologijski – primedba Ž.R.) to jesu“, kaže Gliksmann.³² Isto važi i za zakon vrednosti u njegovoj međunarodnoj primeni; i to od onog „srećnog“ civilizacijskog trenutka kada je „zemljište robne proizvodnje“ postalo *univerzalno*. Zakon vrednosti koji neprestano „struji“ kroz sve „nacionalne“, „mikro“ i „mezo“ ekonomijske krivulje troškova reprodukcije nebrojenih i među sobom različitih preduzeća i ekonomija nacija-država, koje počivaju na stvaranju robne vrednosti, nije neposredno niti uopšte politički, nacionalno ili povesno obojen, „funkcionalizovan“, podešen i preudešen – mada izvesni „molekularni“ (konkretni, pojedinačni) činovi razmene i različiti kompenzacioni razlozi i motivi učesnika u planetarnoj igri razmene – *sve to jesu*.

Krivulje troškova reprodukcije i deviznih kurseva američke, japanske, nemačke itd. ekonomije nacije (države) nisu

³⁰ A. Gliksmann, *isto*, str. 96.

³¹ Poređenja sa ekonomskim ratovima i njihovim specifičnim borbama i oružjima nameću se „sama po sebi“. Plaćanja u gotovom – uprkos veoma razgranatim, metafizičkim i sofistikovanim kreditnim odnosima, operacijama i sredstvima, kada iz bilo kog razloga otkáže kredit (poverenje u kreditni, odnosno fiktivni kapital i njihove predmetne forme i instrumente) ili kada stvarno dođe do inverzije (manjeg ili većeg preokreta) kreditnog sistema u monetarni sistem – ima izvesne karakteristike opšte ekonomske krize i marcijalističke igre. Videti: *isto*, str. 96, i Marksova razmatranja zakona i fenomena pomenute inverzije u petom odeljku trećeg toma *Kapitala*.

³² *Isto*, str. 99.

„tigrovi od papira“, nego veoma moćna, ubojna i povremeno razorna ekonomska oružja odnosnih nacija – država u savremenoj svetskoj privredi.

„Vrući“ ratovi i ratna veština imaju svoje *ekonomske momente i ekonomsku pozadinu*, saopštava i razjašnjava Mihail Nikolajevič Tuhačevski u svom predgovoru knjizi Hansa Delbrika *Istorija ratne veštine u okvirima političke istorije* i u nizu svojih originalnih, ingenioznih i inspirativnih članaka i studija o modernom ratovanju u doba koje je prethodilo i *pripremalo* nuklearna oružja, balističke rakete velikog dometa, mikroelektroniku i informacijske tehnologije. Ukratko, *pripremalo apsolutno oružje* za mefistofelevski moguće skončavanje ljudskog roda.³³

Parafrazirajući i „prepevavajući“ Tuhačevskog, planetarna igra razmene („totalno“ svetsko tržište) jeste i *borba u susretu* različitih privrednih subjekata i protagonista i zastupnika tzv. službenih ekonomskih politika svih nacija (praktički etabliranih i međunarodno priznatih) kao država. U *borbi u susretu* „događaji se brzo razvijaju“ (u berzanskim spekulativnim poslovima smenjuju se i ukrštaju filmskom brzinom!), i u ekonomskim prodorima u protivnikove manje ili više utvrđene položaje – neophodne su i *centralizacija i decentralizacija* kao stvaran društveni polaritet, izvestan „dijalektički par“. „Praksa nas uči da štabovi koji ne znaju karakter postrojavanja protivnikovog borbenog poretka ne mogu sebi ni postaviti konkretni zadatak za njegovo odgonetanje“.³⁴ Zamenimo reči i izraze „štabovi“, „karakter postrojavanja protivnikovog borbenog poretka“, „odgonetanja“ – dekodiranje „stavova verovatnih protivnika“ (u prethodnoj rečenici, odnosno analitičkoj refleksiji M.N. Tuhačevskog) rečima „vlade“ i njihovi „ekonomski savetnici“, „ekonomski položaj“ zemlje (zemalja) u neprestanom susretanju, saradnji, ali i bespoštednoj utakmici ekonomski samostalnih država, „odgonetanje – dekodiranje“ – empirijske „*algebre deviznih kurseva*“, stvarnih tržišnih kretanja i povremenih „ratova“ eskontnim i drugim kamatnim stopama, krivuljama troškova i tzv. komparativnim prednostima unutar međunarodne podele rada i svetskog tržišta itd.,

³³ Videti: M.N. Tuhačevski, *Izabrana dela*, Vojnoizdavački zavod, Beograd, 1985.

³⁴ M.N. Tuhačevski, *Isto*, tom II, str. 71.

pa ćemo imati makar opšti kritički uvid u sve sadržaje koje izražava i suponira izraz „planetarna igra razmene kao ratnička igra“.

„Pokreti ruskih trupa“ i „ruski um“ (prema Šumpeteru: „srodan marksističkom umu“) bili su „krajnje spori“, tromi i konfuzni za sve vreme trajanja Gorbačovljeve „perestrojke“. Američko (Reganovo i Bušovo) komandovanje u totalnom hladnom i ekonomsko-finansijskom ratu sa SSSR-om imalo je „pri sukobu sa Rusima“ takve prednosti i pravi „pakao“ najrazličitijih mogućnosti, scenarijâ i „opcijâ“ „koje ono ne bi sebi dozvolilo sa drugim sebi ravnim protivnikom“. ³⁵

Tuhačevskog su okupirale i tzv. *izviđačke teme*. „Nejasna mesta“ u izviđačkim podacima o savremenom državnom kapitalizmu na Zapadu i u Japanu u startu su drastično umanjivali mogućnosti i eventualni pozitivan civilizacijski ishod (efekte) Gorbačovljeve „perestrojke“ i „novog mišljenja“. „Perestrojka“, a sa njom i Gorbačov, našla se i teorijski i stvarno na „putu bez povratka“ – neposredno suočena s vlastitom *napuštenošću od bića (bitka)* robne proizvodnje, tržišne igre razmene, konvertibilne valute itd. i lišena unapred bitno *reverzibilnih* ekonomsko-finansijskih procesa, dijalektičkog polariteta centralizacije i decentralizacije pri svakom većem (dalekosežnijem) nastupanju i odstupanju *vis á vis* SAD, Zapada uopšte, na jednoj, i Japana i nekih novoindustrijalizovanih zemalja Dalekog istoka i Latinske Amerike, na drugoj strani. Gorbačovljeva „perestrojka“ je upravo obrnuti i stoga somnabulski i samoubilački poduhvat u odnosu na Lenjinovu „Novu ekonomsku politiku“ (NEP).

Nagomilavanje termonuklearnih oružja i „ravnoteža straha“ između dveju supersila bili su zvezda vodilja svetskog kapitala tokom hladnog rata. Mao Cedung i Henri Kisindžer bili su „stratezi“ toga rata u klauzevicevskom duhu i maniru. ³⁶

„Nuklearno oružje nije izmenilo istoriju, već je zvanično u nju *unelo odnos* koji je smatran novim i *nazvan odnosom*

³⁵ Izrazi pod navodnicima uzeti su iz citirane knjige Tuhačevskog (II tom, str. 70). „Superluksuz“ koji su sebi mogli dozvoliti Američani u njihovom totalnom „sukobu sa Rusima“ najbolje se može oceniti i izmeriti ako se uzmu u obzir višedecenijsko američko posrtanje i „spektakularni“ neuspesi SAD u spoljnoj trgovini sa Japanom. Indikativna je u tom pogledu i nedavna Bušova „trgovačka misija“ u Japanu za vreme koje je i vlastiti život bukvalno stavio na kocku.

³⁶ A. Gliksmann, *isto*, str. 35.

odvraćanja“.³⁷ Odnos i metod odvraćanja od upotrebe *apsolutnog oružja* postali su glavna preokupacija i mefistofelevsko delo dveju supersila.

„Zamke i stranputice detanta“ kulminirale su u rušenju Sovjetskog Saveza, ali i makar kratkotrajnim ukidanjem pomenute *ravnoteže straha*. „Rusija u NATO-u“, aktuelna Jeljcinova krilatica i geopolitički zahtev tzv. demokratske i „tržišno orijentisane“ Rusije, jedno je od velikih čudesa aktuelnog „detantskog“ istorijskog intermeca. Ime, sintagma „planetarni detant“ ubuduće će „srećno“ prikrivati i pokrivati tzv. rat zvezda i nastavak trke u naoružavanju i ratničkom (geostrateškom, a ne samo mirnodopskom) *osvajanju* kosmosa.

„Princip polariteta“ nameće suprotstavljenim učesnicima svih vrsta ratova i ratničkih igara da na izvestan način, i oružjima koja čine njihovu *suštinu* (Hegelova teza, nalaz), *slede strategijske ciljeve*: „razoružati ili biti razoružan jeste zakon borbe koji utiče na sve odluke.“³⁸ Međutim, politika (geopolitika) *neutrališe* princip polariteta u odnosima između dva *neprijateljska tabora*, tvrdi Klauzevic.³⁹ Zbog *istinskog polariteta* suprotstavljenih tabora valja „otkriti *originalni strategijski realitet*“ kao *pandan* stvarnoj bici.⁴⁰

Ratovođe se pozivaju (i oslanjaju!) na račun verovatnoće. Račun verovatnoće (anglosaksonski probabilizam) već je „omogućio da se objasne igre na sreću (ili igre protiv prirode); izračunavajući izglede mogućih rezultata, on je omogućio da se odluči treba li igrati ili ne“.⁴¹ Isto čine i „ratovođe“ i njihovi glavni savetnici unutar različitih područja službene ekonomske politike najrazvijenijih zemalja. Složeni ekonometrijski programi i matematičko-ekonomsko modeliranje najvažnijih ekonomsko-finansijskih procesa jesu presudno važne sastavnice instrumentalističkog uma Zapada.

Različite „strategijske računice“ imaju posla s ekonomskim veličinama pomoću kojih se uspostavlja „ekvivalencija“ u igri razmene ili „bar“ relativna ravnoteža prometnih matrica, odnosno društvenih reprodukcioni procesa.

³⁷ *Isto*, str. 45 (podvukao Ž.R.)

³⁸ *Isto*, str. 103.

³⁹ *Isto*, str. 105.

⁴⁰ *Isto*, str. 105.

⁴¹ *Isto*, str. 117.

Andre Gliksmann raspravlja o *zakonitosti* racionalne strategije Napoleonovih pohoda (osvajanja) i o „nesvesnoj“ racionalnosti Rusa u doba Kutuzova. „Napoleon je *tučen* (nesvesnom) racionalnošću Rusa“;⁴² ne i Džordž Buš i drugi ključni stratezi ili ratovođe Zapada tzv. novim mišljenjem M.S. Gorbačova, akademika Arbatova i drugih „perestroičnih“ ratovođa, stratega i savetnika.⁴³ Za transferabilnost i *ekvivallenciju* ratnih i ekonomskih strategija „pobrinuo“ se i Boris Jeljcin. Prema moskovskom izveštaču lista „Borba“, od 30. januara 1992, Jeljcin je ponudio Zapadu „razoružanje u zamenu za ekonomsku podršku“ aktuelnim reformama u Rusiji!⁴⁴

Hegel raspravlja o *suštini rata* u vezi s usponom (veličinom) i propadanjem civilizacija. Njegovi zaključci su „u duhu prosvetćenosti“, tvrdi Gliksmann. Suština rata samo je „*echo*“ *ratničke suštine istine*. Međutim, Hegel kritički ispituje dragoceni „teorijsko-praktički *prijus istinske filozofije*“, dakle, filozofije „dugog daha i s punim kulturnim nasleđem“; bez toga prijusa bili bi *nemoguć* Marksova kritika političke ekonomije i Hajdegerovo razotkrivanje i osnaživanje svega onoga „što ostaje *centralni problem i tema svake filozofije*“. Bio bi *nemoguć povratak u mišljenje bića* – nasuprot postvorenoj svesti *mišljenja robe, mišljenja kapitala* itd. U takvom kontekstu i horizontu Hegel suprotstavlja vlastitu viziju *moderne pravne države* tržišnoj stihiji, na jednoj, i „*svesti građanskog društva*“ preokupiranoj troškovima proizvodnje i čistim prometnim troškovima (*faux frais*), na drugoj strani. Posledice prenamaglašavanja uloge troškova su buržoaski kalkulus i „lovljenje“ profita, rente, diferencijalne dobiti, itd., a zastupanje „snage egzistencije moderne pravne države“ podrazumeva krucijalnu činjenicu da takva država „sa sobom nosi jemstvo priznavanja“ i bez *izjave*, molbe ili zahteva za priznavanjem.

⁴² Isto, str. 121.

⁴³ M. S. Gorbačov ne prestaje da iznenađuje svet neobičnim izjavama i potezima. Prema agenciji Rojter, od 03. marta 1992, Gorbačov „provaljuje tajnu“ da je papa Jovan Pavle Drugi „odigrao vodeću ulogu u događajima koji su doveli do pada komunizma“. Svoju superherostratsku ulogu u „samouništanju“ Sovjetskog Saveza i rasturanju i formalnom ukidanju Varšavskog pakta i SEV-a – *uporno prećutkuje*.

⁴⁴ Jeljcinov predlog: „na obema stranama“ ostaviti od dve do dve i po hiljade strateških nuklearnih glava, likvidirati između jedne trećine do dve trećine svih vidova taktičkog atomskog oružja, pripremiti i u delo sprovesti niz mera radi bitnog ograničavanja i nekih klasičnih oružja.

Stoga, citira Napoleona: „Francuska republika *ne treba nikakvo priznanje*, kao što ni Sunce nema potrebu da bude priznato“. ⁴⁵

Na kakve niske grane su spale jugoslovenske „suverene“ republike – države rečito govore procedure priznavanja koje je skrojila i nametnula Evropska zajednica, delatnost tzv. Badinterove arbitražne komisije. Ta je komisija jednim apsurdnim ili, pak, đavolskim uslovom za zapadnoevropsko priznanje „suverene i nezavisne države“ Bosne i Hercegovine najdirektnije isprovocirala oružane sukobe između tri konstitutivna naroda te republike koja je imala središnji geopolitički, geostrateški i vojni položaj u državi rastrzanoj različitim centrifugalnim silama i izloženoj svakovrsnim uplitanjima iz inostranstva.

„Stanjem rata stavlja se na kocku samostalnost država“, kaže Hegel. ⁴⁶ Stanjem rata ili, pak, veoma visoke geopolitičke napetosti u Bosni i Hercegovini stavljeni su na kocku životi miliona ljudi, a tek potom embrionalni i opskurni oblik te države u krajnje tegobnom nastajanju.

Džeјms Beјker, u delu izlaganja u Senatu, 5. marta 1992, kritički se osvrnuo na fenomen i procedure priznavanja *secesionističkih* jugoslovenskih republika:

„Mi i ostale zemlje članovi KEBS-a smo se sporazumeli da se *povinuјemo određenim principima*. A neki od tih principa su, naravno, poštovanje ljudskih prava i prava manjina. U proteklih šest-sedam meseci postavljala su se neka krupna pitanja oko prava manjina u više nekadašnjih republika u Jugoslaviji. Međutim, tek su nedavno rukovodstva tih država koje pominјete (Beјker se obraća senatorima koji mu postavljaju pitanja u vezi s američkim priznavanjem Hrvatske itd. – primedba Ž.R.) dala određene garancije u vezi sa pravima manjina i poštovanјem ljudskih prava.

Principi KEBS-a traže, osim toga, da se promene obavljaju mirnim putem i pozicija SAD uvek je bila da ćemo poštovati svaku promenu do koje se tamo bude *tako* došlo. Ali, mi ne podržavamo upotrebu sile; *upotrebu sile u odnosu na granice*. Nije dovolјno, prema našem mišljenјu, da države

⁴⁵ Videti: Hegel, *Osnovne crte filozofije prava*, „Veselin Masleša“ – „Svijetlost“, Edicija „Logos“, Sarajevo, 1989, str. 455.

⁴⁶ *Isto*, str. 438.

jednostavno proglase nezavisnost, a onda nasilno zauzmu granične prelaze i carinske stanice sa ciljem da sprovedu tu svoju proklamaciju (o nezavisnosti) i time izazovu građanski rat. A upravo se to dogodilo u Jugoslaviji.

Pitate me zašto ih nismo priznali iz prve? Nismo ih priznali zato što u toj instanci *nisu bili poštovani principi koje smo svi potpisali. A sada, pošto je to stavljeno do znanja, mi konstantno preispitujemo tu svoju politiku oko priznavanja i nastavićemo da to činimo.* Kao što ćemo nastaviti da se tesno konsultujemo i sa UN i sa EZ.

Dozvolite mi da na kraju kažem još nešto. *Prema Srbiji, drugoj strani u tamošnjem sukobu, bili smo, zbog njihovog preterivanja, veoma oštri u našim istupanjima na sednicama Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija. Ali, tragedija Jugoslavije je u tome što je mnogo onih koji za to snose krivicu. Zbog toga mi pokušavamo da pitanju priznavanja pridemo na odmeren, odgovoran i razuman način. I mislim da u tome uspevamo“.*

Stalni dopisnik lista „Borba“ Slobodan Pavlović, prema čijem smo izveštaju citirali ovu možda presudno važnu i kristalno jasnu izjavu šefa američke diplomatije, završava svoj izveštaj rečenicom:

„Posle ovog Bejkerovog izlaganja, senatori nisu imali više nikakvih daljih pitanja oko američkog (ne)priznavanja Slovenije i Hrvatske“.

Međutim, četiri dana docnije, isti novinar izveštava: „Vašington *promenio* stav o rešenju jugoslovenske krize“! *SAD će priznati otcepljene republike* – glasi naslov izveštaja objavljenog na prvoj strani „Borbe“ od 10. marta 1992. godine. Džems Bejker je u razgovoru s američkim novinarima (na putu između Vašingtona i Brisela), uoči zasedanja Saveta ministara NATO-a), *najavio priznavanje nezavisnosti Slovenije, Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Makedonije od strane SAD.* „Kao obrazloženje za napuštanje dosadašnje politike nepriznavanja, Bejker je naveo najnoviji razvoj događaja u našoj zemlji, posebno izdvajajući postavljanje mirovnih snaga Ujedinjenih nacija i obnavljanje Konferencije o Jugoslaviji *pod patronatom Evropske zajednice*“, izveštava Slobodan Pavlović.

Mirovna konferencija o Jugoslaviji imala je svoj „novi početak“ 10. marta 1992. u Hagu. Razmatrane su različite

kombinacije i opcije. Lord Piter Karington bio je, navodno, zadovoljan postignućima na toj sednici. Usvojena je „Deklaracija o priznavanju jugoslovenskih republika“, a SAD i EZ imale su „koordiniran pristup“ Srbiji i Crnoj Gori kao „zajedničkoj državi“. Zapadni partneri su insistirali da ta „zajednička država“ poštuje „teritorijalni integritet drugih republika“. Administrativne granice sada već bivše SFRJ tretiraju se u tom i drugim dokumentima zapadnih zemalja kao „nedijalektička konstanta“.

Haško-briselska i, odnedavno, Londonsko-ženevska konferencija o Jugoslaviji i najvažniji činioци na Zapadu podržavaju i, čak u nekim sferama, *iniciraju* procese stvaranja malih nacionalnih država na Balkanu. Jugoslovenska kriza se uveliko sa te strane zloupotrebljavala u smislu ispitivanja i eksperimentisanja sa različitim „modelima“ i metodima postizanja bezbednosti u Evropi i celome svetu. U tom i takvom kontekstu postavljaju se problemi tzv. *sukcesije*, deobnih bilansa i hipotetičkog stvaranja tzv. ekonomske unije unutar jugoslovenskog geopolitičkog prostora. Pa, ipak, „rat je istinski *raison d'etat*. Bez njega *narod nije narod*“.⁴⁷

Izuzeci od toga univerzalnog principa (kojeg je Hegel „izolovao“) jesu narodi koji su „odbili nužnost države i sile“, koji su *osuđeni na dijasporu* i na *privatni život*. To su, na primer, bili Nemci u Hegelovo doba, Jevreji već u vreme Rimskog carstva, a Srbi će od njih s velikim zakašnjenjem pokušati da uzmu pelcer ako poslušaju savet premudrog akademika i slavnog romanopisca dr Milorada Pavića, koji na pitanje Mila Gligorijevića: „Šta nam valja činiti i kuda ide-mo“?, kazuje: „Odgovaram (kao i u mnogo prilika pre toga intervjuja – prim. Ž.R.) *državu može svako da ti uzme, ali kulturu* (ako je kao narod *imaš* – prim. Ž.R.) *ne može*. Tvrdim, kada imamo strahovit pad u ekonomiji, u međunarodnim odnosima, u politici, imamo i izuzetne uspone na planu duhovnosti i *to je nešto važno i veliko*“. Tom blistavom i najdragocenijom civilizacijskom „čašom koju imaš – njome piješ!“⁴⁸

⁴⁷ A. Gliskman, *isto*, str. 139.

⁴⁸ Predlaže li Milorad Pavić ovim da srpski narod – usred i usled mefistofelevske situacije *raspadnute* planetarne Pandorine kutije svakovrsnih geopolitičkih zala i zahteva – odbaci hegelovski shvaćenu i civilizacijski praktikovanu zakonitost očuvanja i eventual-

„Hegelu nije bilo suđeno da otkrije formulu termonuklearnih oružja, ali *konceptualno* on ju je *nagovestio*: rat preko svojih oružja i preko svojih boraca *uspostavlja opštost*. Atom-ska pečurka ovekovečuje bezličnost nagoveštenu dimom baruta“.⁴⁹ Univerzalnost savremenih ratova nameće se u samim borbama, a upotreba različitih oružja (te suštine i ponosa ratnika) ne ide za tim da *sačuva* ta oružja, već da naglasi i dramatizuje „jednakost opasnosti“ koja „izjednačava borce i njihov način života“.⁵⁰

Postoji li kakva analogija ili, pak, korelacija između apsolutnog oružja, kojim se tako predano, originalno i nadahnuto bavi Andre Gliksmann u *Govoru rata* i *Govoru o ratu*, i apsolutnog ekonomsko-finansijskog oružja „sa specijalnim punjenjem“, koje je pominjao Džejms Bejker pred jednim senatskim komitetom 5. maja 1991. godine?⁵¹ Da li aktuelni svetski ekonomsko-finansijski rat i pomenuto apsolutno oružje *uspostavljaju opštost* svekolikih učesnika u tome ratu?

Kada je reč o tzv. planetarnom detantu kao „šarenom prividu“ smanjivanja geopolitičkih napetosti (a zapravo se radi o Bušovom, odnosno zapadnjačkom „razračunavanju sa Rusima“ i njihovim zlosrećnim, konfužnim, katkad nesmotrenim i, u svakom slučaju, kontroverznim „perestrojičnim“ vođom, kome su velikodušno podarili Nobelovu nagradu za mir), Džordž Buš je uveliko nadmašio Napoleona. On je, iza fasade planetarnog detanta, mefistofeleovski produbljivao jednačinu „rat = politika“, nastavljajući Reganov „rat zvezda“ i okrećući oštricu ekonomsko-finansijskog i tehnološkog rata protiv, uveliko, ekonomski i tehnološki uzdrmane „imperije zla“. Demokratija, Vrlina i „civilizacijska misija“ kapitalizma bile su za Buša – od samog početka njegovog predsedničkog mandata – samo imaginarne geopolitičke veličine.

„Gravitaciono središte“ detanta prividno je bilo nadohvat ruke Mihaila Gorbačova, utoliko što su inicijative i praktični

nog usavršavanja *vlastite države*? Treba li podsećati ovog našeg velikog Vizantinca na stvarne (poglavito ekonomske i geopolitičke) uzroke i mehanizme propasti vizantijskog i *hazarskog* carstva? Videti: *SOS za pravoslavlje*, intervju M. Pavića „NIN-u“ od 28. februara 1992.

⁴⁹ A. Gliksmann, *isto*, str. 143. (podvukao Ž.R.)

⁵⁰ *Isto*, str. 143.

⁵¹ Podrobnije: Ž. Rakočević, *Koreni i geopolitička dimenzija jugoslovenske krize*, „Vojno delo“ br. 4-5/1991.

koraci u smislu razoružavanja dolazili gotovo isključivo iz Sovjetskog Saveza, dok su plodove „*detantskog*“ *radikalizovanja* svetskog ekonomskog rata ubirali isključivo SAD, Nemačka i Japan. Na dèlu je odista bila *velika politika* tih zemalja. Gorbačov takvoj politici i ratnim lukavstvima Zapada nije bio dorastao. Nije im uspešno parirao ni u jednom bitnom elementu te planetarne geopolitičke igre.

Gorbačov, za razliku od Lenjina i Mao Cedunga, nije shvatio „*klauzevicijansku*“ lekciju u pogledu na *punctum saliens* „susreta politike i strategije u činu kojim *odbrana* određuje svoje gravitaciono središte (vojska, *kapital*, javno mnjenje, itd.) i kroz to, čak, *utvrđuje cenu rata* za obe strane.“⁵² Naprotiv! Ponašao se tako kao da za tu lekciju i neoklauzevicijansku formulu *nastavljanja* paradoksalne politike detanta „*ratom zvezda*“ i *totalnim ekonomskim ratom* – nikada ništa nije čuo. U pogledu *utvrđivanja cene* za okončavanje tzv. hladnog rata, procesa raspuštanja Varšavskog pakta i ujedinjenja Nemačke pokazao se kao puki diletant. A, trebalo je da pokaže i „dokaže“ Ronaldu Reganu, Džordžu Bušu i svetskoj javnosti da „*krajnje*“ *oružje* u svetu finansija, oružje koje pominje i kojim preti Džejms Bejker, ne može ni u ekonomsko-finansijskim ratovima biti „osnova političkog odlučivanja“ i jednostavna zamena za strategijsko odlučivanje u stvarima službene ekonomske politike bilo koje države u savremenom „svetu nacija“. Gotovo potpuna kontrola SAD nad MMF-om i stvarna moć te supersile da tim putem i metodom dolar zadržava u poziciji svetske *rezervne* valute №–1 čini međunarodni monetarno-kreditni sistem inherentno nestabilnim i potencijalno krajnje opasnim za funkcionisanje svetske „privredne mašine“.⁵³

Sjedinjene Države preživljavaju *krizu identiteta* posle „trijumfa u hladnom ratu“, upozorava Tod Gitlin, sociolog na Univerzitetu u Berkliju. „Mi (SAD) smo sada u poziciji ekipe u povlačenju užeta koja je upravo svojim očima videla kako protivnički tim *potpuno nestaje*“, kaže on. „Uže je ostalo da

⁵² Uporedi Gliksmanova razmatranja tzv. gravitacionog središta odbrane u „vrućem“ ratu. *Isto*, str. 343–345.

⁵³ Helmut Šmit, s vremena na vreme, dramatično upozorava da je taj sistem na staklenim nogama. On nekim svojim „šestim čulom“ registruje sve važnije potrese ispod kore savremenog računsko-apstraktnog i simboličkog novca. Videti: A. Gliksman, *isto*, str. 349.

visi u vazduhu... Sada imamo *krizu neprijatelja*“. Američane je tako stigla „pretnja“ *Georgija Arbatova*, kompetentnog i pronicljivog sovjetskog akademika, izrečena pre nekoliko godina: „Učinićemo vam nešto najstrašnije, *lišićemo vas neprijatelja!*“⁵⁴ Američani će morati ubuduće da se igraju „totalnog rata“ s vanzemalcima; jer, očividno ne odustaju od svojih apsolutnih oružja i fabuloznog *rata zvezda*. Stari slogan „Rusi dolaze!“ moraju nadomestiti nekim orsonvelsovskim sloganom.

Ipak, opasnost sa Istoka nije prošla. Dik Čejni, ministar odbrane SAD, upozorio je 29. decembra 1991. godine: „Bivši SSSR još proizvodi atomsko oružje! To oružje se usmerava protiv SAD, i mi ne znamo šta nosi budućnost“. Bivše sovjetske republike „nisu prihvatile ponudu SAD da im se pomogne pri *demontiranju* nekih od dvadeset sedam hiljada nuklearnih projektila“.

„Ubeđen sam“, nastavlja Dik Čejni, „da uprkos tome što im je privreda u potpunom kolapsu, u bivšem Sovjetskom Savezu još postoje naponi da proizvedu više *nuklearnog oružja* i da *razviju nove balističke rakete*, usmerene protiv Sjedinjenih Američkih Država“. „Nesvesna racionalnost“ Rusa i njihovo džingiskanovsko naprezanje vojnoindustrijskog kompleksa i sada su u svesti Čejnija, Džordža Buša i drugih oficijala na Zapadu bitni „remetilački faktori“ prvoga reda unutar zapadnjački intoniranih i orkestriranih procesa stvaranja „novog svetskog poretka“.

Uveravanje Leonida Kravčuka (od 27. decembra 1991) da četiri republička lidera imaju istovremeno svoje prste na đavolskom *atomskom dugmetu* ne deluje ni malo umirujuće na „pobednike u hladnom ratu“. Naprotiv! Smatraju to apsolutnom ludošću koja *nedijalektički* ukida – varvarski razara, doskorašnju *ravnotežu straha*.

„Uostalom, moramo biti svesni da postoji *apokaliptički elemenat* u 20. veku. Propast komunizma *ne označava kraj apokalipse*, jer se apokalipsa sastoji u *kompletnoj fluidnosti*“, upozorava Česlav Miloš u razgovoru s Adamom Mihnjikom u „Gazeti Vibrošči“, avgusta 1991. godine. Njegova kompletna

⁵⁴ Podsećanje Radomira Ličine, izveštača „Borbe“ iz Los Anđelesa, „Borba“, 18. decembar 1991.

fluidnost „referira“ na savremeni kapitalizam i procese „razaranja institucionalnog okvira kapitalističkog društva“, o čemu je raspravljao i Jozef Šumpeter u knjizi *Kapitalizam, socijalizam i demokratija*. Ona se može dovesti u vezu i s Habermasovom *Novom neprozirnošću*, ali i sa bankarsko-berzanskom transmutacijom „sveta nacija“, tzv. uvođenjem tržišne ekonomije u bivše socijalističke zemlje itd. Svetski kapital i nacije koje su svoju sudbinu povezale s njim veoma su osetljivi i ranjivi sa te „supercivilizacijske“ i geopolitičke strane sveta.

„IGRAČKE“ PLANETARNOG KAPITALIZMA

Civilizacije su prostori, društva, privrede i kolektivni mentaliteti, kaže Fernan Braudel.⁵⁵ Civilizacije imaju svoja ustrojstva, karakteristične momente i fenomene, kontinuitet, „faze“, uspone i padove, vlastiti govor, jezike i „gramatiku“. Različite civilizacije su stvarale preduslove i korenite („komponujuće“) elemente za *kapitalizam*, i sve su – zajedno s nacijama i delatnim ljudima – postale *njegove „igračke“*.

Karl Marks s razlogom govori i naučno raspravlja o *civilizacijskoj misiji* kapitalizma, misleći na Zapad i na njegove geopolitičke pretenzije i praksu vladanja „svetom nacija“.

Zapadnoevropske nacije (Italijani, Holandani, Englezi, Francuzi, Nemci i drugi) svesrdno su i „kompletno“ prihvatili žive klice i korenite elemente kapitalizma, i s njima, vremenom, postale *kapitalistički organizovane* nacije. Međutim, iako Česlav Miloš naglašava pomenutu kompletnu fluidnost savremenog kapitalizma, on misli poglavito na *dekadentni Zapad*;⁵⁶ zatim, Jozef Šumpeter (već četrdesetih godina) raspravlja o *kapitalističkim procesima* koji *razaraju* institucionalne i, uopšte, civilizacijske okvire i temelje zapadnih kapitalističkih društava, a Martin Hajdeger (1953. godine) govori o izvesnim apokaliptičkim posledicama i implikacijama „dopuštanja“ Zapada da postane „nekakva *igračka kapitalizma*“; – uprkos takvim nalazima i upozorenjima – „kapitalističke stvari“ i dalje se „uzimaju“ da su onakve kakve poslovni ljudi i političari

⁵⁵ Fernand Braudel, *Civilizacije kroz povijest*, „Globus“, Zagreb, 1990.

⁵⁶ Uporedi intervju Česlava Miloša s Adamom Mihnjikom za „Gazetu Vibrošči“, avgusta 1991. godine. Nadnaslov intervjua: *Živeti bez komunizma*, i naslov: *Dekadentni Zapad*.

(državni funkcioneri) *žele* da budu, a ne onakve kako su ih videli i spoznali pomenuti najumniji ljudi, i kakve u stvarnosti jesu.

„*Pustite tržište da vas vodi*“! – poručuje poslovnim ljudima Srbije, Crne Gore i ostalih republika američki ambasador u bivšoj SFRJ, sadašnji član Upravnog odbora ICN – „Galenika“ i potpredsednik njene *matične firme* SPI – Pharmaceutical – Kosta Mesa, gospodin Džon Skenlon. Redakcijski antrfile intervjuja u beogradskom nedeljniku „Ekonomska politika“ glasi: „Jugosloveni, uopšte, *znaju šta je kapitalizam*, ali na žalost još uvek *ovde* (u Srbiji, Crnoj Gori itd. – primedba Ž.R.) *ima isuviše mnogo ljudi na vrhu koji imaju nogu na kočnici*“.⁵⁷ Za te „kočničare“ navodno važi „*vic*“ koji Skenlon saopštava: „politička preokupacija *ovdašnjeg* establišmenta jeste kako možemo (kako „oni“ na vrhu u Srbiji itd. mogu – primedba Ž.R.) da promenimo sistem bez promena, da sve ostane isto“.

Kapitalizam je u tom i takvom viđenju glavnog „političkog komesara“ i propagandiste pomenute američke „transnacionalne“ industrijsko-finansijske korporacije odista čudesna društvena tvorevina. Slična je nekoj mitološkoj životinji, na primer, ognjenom zmajju koji vas može odvesti u obećanu zemlju. Naravno, neizostavan uslov za takvo putovanje jeste da ste vični, izuzetno vešti i istrenirani u teksaškom i inom bankarsko-berzanskom rodeu.

ICN–„Galenika“ Milana Panića, Džona Skenlona i drugih trebalo bi da „postane i ostane *prototip i model privatizacije za celu istočnu Evropu*“, kaže se u navedenom intervjuu. Dakle, opet jedna planetarna pretenzija anglo-američkog sveta koja ne vodi računa ili, pak, potpuno ignoriše „našu napuštenost od bitka“ (bića) robe, svetskog novca, kapitala itd., i koja više podseća na „*amerikanizam*“ kao poseban životni stil i metod nego na tzv. radničko deoničarstvo i sveopštu tendenciju participacije u SAD i na Zapadu u celosti.⁵⁸

„Ultramudrost“ anglo-američkog pozitivizma i pragmatizma trebalo bi, prema zamislima i očekivanju glavnih arhite-

⁵⁷ „Ekonomska politika“, br. 2.087, 30. mart 1992.

⁵⁸ Pragmatizam anglo-američkog sveta jeste „*poslednji agnosticizam* društva lišenog svake volje za istinom“, kaže Ernst Bloh u svojim kritičkim prolegomenama i objašnjenjima Marksovih *Teza o Fojerbahu*. Anglo-američki *dazajn* (Dasein) rasipa svoju energiju na svakovrsna osvajanja i služenje biću svetskog kapitala, a ne i na dokučivanja „transcendentalnog“ i suštinskog u svetu kojim hoće da dominira i neograničeno vlada.

kata „novog svetskog poretka“, da prožme svest ljudi koji „uživaju blagodeti“ savremenog planetarnog sužanjstva: finansijskog, tehnološkog, informacijskog itd. Pa ipak, anglosaksonski svet je zadužio čovečanstvo već svojom *klasičnom političkom ekonomijom* (Džems Stjuart, Viljem Peti, Adam Smit i David Rikardo), a u izvesnom smislu i kejnzijanizmom i neokeynzijanizmom. Bez Kejnзовог učenja („keynzijanske revolucije“ u nauci političke ekonomije) i bez neokeynzijanske teorije ekonomske politike ne bi bilo „spasavanja kapitalizma“, tj. celovite i dalekosežne zapadnjačke „perestrojke“ tridesetih i četrdesetih godina dvadesetog veka.⁵⁹

Nasuprot *lošoj* državi, u kojoj su ekonomija i smišljeno postupanje po zakonima robne proizvodnje i svetskog tržišta deveta rupa na svirali, stoji – egzistira hegelovski *savršena država* „koja zna šta hoće“ i kojoj „pripada svest, teorijsko mišljenje“, koja se i sama trudi oko toga da „njeno“ društvo, odnosno nacija, i njene oružane snage imaju i relativno pouzdanu (verodostojnu i delotvornu) *teorijsku egzistenciju*.

Rat, „tendencija svetskih ratova“, tzv. hladni rat, lokalni i regionalni ratovi posle „trijumfa Zapada u hladnome ratu“, i slično, jesu zlosrećno, tegobno, grozomorno, dijabolsko „stanje duhova“ i stanje svih društvenih odnosa pogođenih ratom.

U tom đavolskom ogledalu planetarne geopolitike nuklearnih supersila zrcali *apsolutno oružje*, koje je iskivao *homo sapiens* tokom nekoliko hiljada godina. Sve luče filozofske misli i sve velike i male civilizacije kao da su (svesno i stihijski) težile tom događaju nad događajima. Čovek, a ne Bog, odlučiće o brznoj (trenutnoj) ili „produženoj Hirošimi“ ljudskog roda i mogućem nestanku mnogih drugih oblika života na ovoj planeti. Rat (ratovi) uvek se pokazuje: a) kao pogibljeno, krajnje destruktivno društveno stanje, b) kao zbiljska protivteža miru i tzv. trajnom miru (danas „planetarnom detantu“), c) kao umnogostručeno naprezanje i usredsređivanje na tzv. ratne ciljeve svih intelektualnih i materijalnih snaga društva u „borbi na život i smrt“, d) kao zbiljski prelaz na *ratnu*

⁵⁹ Nauka političke ekonomije *ukida provide* po kojima je u ekonomskom životu ljudi i društva „sve prepušteno samovolji pojedinaca“ i državnih administracija, i stoga ona „čini čast misli“, ona je „dika ljudskog roda“, zaključuje Hegel na nekoliko mesta u svom filozofsko-naučnom *magnus opusu*.

ekonomiku, uz potiskivanje ekonomskih razloga i kriterijuma itd. Odnedavno, „rat je postao *izmetnuta vrsta iskorišćavanja bivstvujućeg* koja postoji i u vreme mira“, kaže Martin Hajdeger u *Mišljenju i pevanju*. Dugi (svetski) ratovi postepeno prelaze u stanje u kojem „sve što je u vezi s mirom *postaje* besmisleno i lišeno sadržaja.“⁶⁰ Reč je o *kružnom* i, čak, *totalnom iskorišćavanju bivstvujućeg*, a osobito – *neobnovljivih* prirodnih „resursa“ (sirovine, energenti, ozonski omotač planete itd.). Takvo iskorišćavanje prirode „ima svoje korene u pozitivnom nedopuštanju hijerarhijske strukture zasnovane na *premoći praznine svakog postavljanja cilja*.“⁶¹

Volja arhitekata „novog svetskog poretka“ nametnula je celokupnom čovečanstvu nešto *nemoguće*. Njihove mahinacije i planetarne medijske manipulacije tzv. javnim mnjenjem organizuju mefistofelevsku prisilu, kojom te i takve mahinacije i manipulacije praktički gospodare. Koreni svega toga su u *suštini tehnike*, koju Hajdeger poistovećuje sa „*pojmom metafizike koja se dovršava*“.

„Međunarodno okruženje“ Jugoslavije, odnosno geopolitička, ekonomsko-finansijska, tehnološka, kulturološka itd. određenost „kرنje“ ili „stešnjene“ Jugoslavije, koja – uprkos totalnoj blokadi (mnogovrsnim sankcijama), uvedenoj i nametnutoj rezolucijama Saveta bezbednosti OUN –još nekako zadržava svoj međunarodni subjektivitet i članstvo u MMF-u, Svetskoj banci, Banci za međunarodne obračune u Bazelu (BiS), GATT-u itd., uključuje i odnose i procese našeg povezivanja sa svetom. U okviru i posredstvom tih procesa, pojedini individuumi i kolektivi u doskorašnjem i aktuelnom jugoslovenskom društvu prevazilaze različite lokalne i nacionalne ograde i ulaze u bezbrojne praktične (empirijske) veze s materijalnom i duhovnom proizvodnjom celoga sveta. Oni time dobijaju priliku da se praktički i trajno koriste „plodovima civilizacije“ i da sami učestvuju u svestranoj proizvodnji čovečanstva.

Svestrana zavisnost ljudi i nacija ima svoje stihijske oblike i mnoštvo kvalitativno novih oblika i metoda komuniciranja u kojima dolaze do izraza njihova naučna svest, „zajedničko

⁶⁰ M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, str. 32–33.

⁶¹ Videti: *isto*, str. 37 (podvukao Ž.R.).

čulo“ za istinske i perspektivne stvari čovečanstva, i srazmerno nova sposobnost predviđanja i planiranja, odnosno „oblikovanja“ budućih svetskih događaja.

U samoj osnovici (infrastrukturi) međunarodnog ambijenta i „našeg“ povezivanja sa svetom nalaze se odnosi osnovnih privrednih subjekata i relativno samostalnih nacija, odnosno njihovih država i ekonomija. Reč je o veoma složenim spletovima društvenih produkcionih odnosa, u čijim se okvirima proizvodi vrednost, stvara materijalno bogatstvo, kreiraju i proizvodno primenjuju nove tehnologije itd.

Savremeni ekonomsko-tehnološki univerzum je veoma složen, protivurečan i „zakrivljen“. „Ontogeneza“ ili relativno samostalni razvitak tehnologije materijalne proizvodnje i savremena ekonomija tehnoloških promena su nerazdvojne društvene stvari; one su strateška *connexa* savremene svetske privrede. Neravnomernost razvitka obe te sfere je očevidna i nesporna. Međutim, manje je prepoznatljiva i shvatljiva ona „zakrivljenost“ ekonomsko-tehnološke sfere savremenih društava i sveta uopšte. Prema izvesnim „ajnstajnovski“ relativističkim proračunima različitih stupnjeva i oblika iskrivljavanja „prave linije“ proizvodnje vrednosti (usled delovanja „autonomne tehnologije“, s jedne, i „kapital-odnosa“, geopolitičkih pretenzija i nacionalnih odnosa, s druge strane), kretanje troškova reprodukcije, deviznih kurseva i nacionalnih profitnih stopa (odnosno stopâ rentabilnosti materijalne proizvodnje različitih društava) ima veliku važnost za ovde razmatrane probleme „okruženja“ i geopolitičkih zategnutosti, za ispitivanje različitih strategija i akcija aktuelnih reformi i kvazireformi u „poslesocijalističkim“ zemljama. Naravno, ako i ukoliko su reforme i „uvođenje“ tržišne ekonomije stvaran uvod u civilizacijsku promenu odnosnih društava.

Na Zapadu, u Japanu i nekim novoindustrijalizovanim zemljama Azije i Latinske Amerike savremenom državnom kapitalizmu kao da više nisu potrebne teorijska filozofija i nauka političke ekonomije. Savremena (moderna, „savršena“, „kompletna“, pravna) država, tržišna ekonomija, proces etatiističke dezintegracije robne vrednosti (proizvodnje vrednosti), administracijsko upravljanje – složena regulacija celokupnog privrednog života onomašnjih društava itd. – jesu *dovršena metafizika* ili „realizovana filozofija“ u smislu filozofije Martina

Hajdegera ili/i Jirgena Habermasa i čuvenih teza i predviđanja Karla Marksa. Reč je o pomenutoj zapadnjačkoj „perestrojci“ (početoj u tridesetim godinama ovog stoleća) i planetarnom načinu mišljenja koji su u osnovici aktuelnog neokejnzijanizma (kao teorije i ekonomske politike), neomonetarizma i neomerkantilizma na tzv. nacionalnom, regionalnom i globalnom, odnosno planetarnom nivou. Pa, ipak, i tim „posleindustrijskim“ društvima su potrebna, šta više neophodna, filozofsko-naučna razmatranja, modeli i formule matematičke ekonomije, misaono kretanje na uvek neuralgičnoj liniji između delatnih i, u tom kontekstu, mislećih individuuma i različitih ekonomsko-tehnoloških i finansijskih „objekata“ itd. Shodno tome, reč imaju Pol Samjuelson, Vasil Leontief, Abram Bergson, Džon Kenet Galbrajt, Mičio Morišima i drugi najumniji ekonomisti Zapada i Japana.

Delatnost zapadnjačkih ekonomsko-finansijskih „izviđača“ i savetnika u Poljskoj, Mađarskoj, Rusiji, Jugoslaviji i drugim „poslesocijalističkim“ ili „poslekomunističkim“ zemljama biva kontrolisana i delimično korigovana (katkad dramatično ispravljana) sa izvesnih strateških tačaka ili glavnih staništa zapadnjačkog uma, hegelovskog „svetskog duha“. „Kapitalistički manifest“ doktora Luisa Kelsoa, „vizionarskog pravnika“ i bankara iz San Franciska, i filozofa Mortimera Aglera, kritička upozorenja nekih kompetentnih analitičara i komentatora na Zapadu da ne treba insistirati da se navedene zemlje bivšeg „socijalističkog lagersa“ i jugoslovenske republike – „samostalne“ države, guraju natrag u kapitalizam 19. veka i drugo – služe istom glavnom geopolitičkom i geostrateškom cilju Zapada.

Svakodnevno smo suočeni s različitim tezama, idejama, lozinkama i „modelima“ tzv. privatizacije društvene svojine i, čak, otkupljivanja društvene imovine od strane privatnih lica – domaćih i inostranih. Svako želi da budzašto otkupi stan u kojem živi, a mnogi su se kao kopci ustremili na društvena preduzeća i prirodna bogatstva društva, koja su – tokom aktuelne ekonomsko-društvene i državne krize – ostala bez pravno definisanih vlasnika, titulara, bez „žive“ novčane akumulacije, bez likvidnih poslovnih fondova reproduktivnih preduzeća, bez najboljeg kadra i najznačajnijih tržišta.

„Spasiti“ tzv. društveni kapital⁶² u našoj zemlji od te pomahnitale grabeži (eufemistički nazvane i reklamirane kao „brza i delotvorna tržišna privatizacija“) znači „dovesti“ taj kapital u *gravitacijsko područje proizvodnje vrednosti*, tu „stvar“ trajno „skopčati“ s robnom vrednošću i svetskim tržištem. Pri svemu tome, roba i robna proizvodnja su društvene stvari koje u sebi imaju, hajdegerovski iskazano, *sakupljajuću suštinu* različitih odredaba i momenata igre razmene, odnosno tzv. nacionalnog i savremenog svetskog tržišta.

Robna proizvodnja i igra razmene su *unutarstvska bića* od iskona, osvita, opštečovečanske civilizacije. Ta bića nisu ontološko ništavilo nego *negirajuće ništa*; u svojim pervertiranim, preuđenim i virulentnim oblicima i modusima – veliki su proždirači ili rasipnici svakovrsnih resursa društva. Oni su njihova permanentna „crna rupa“, kobna Ahilova peta. Oni ne izviru iz civilizacijskih korena i duhovnosti naroda u tzv. poslesocijalističkim zemljama, već su plod imitiranja i mehaničkog prenošenja sa Zapada.

„Ujedinjena“ (mastihtska) Evropa i anglo-američki „novi svetski poredak“ uglašavaju – nivelišu gotovo sve izvorne i sve civilizacijske mogućnosti bitka „sveta nacija“. Takozvana javnost Zapada ne kreće se „ka stvarima“ i ne ulazi „u stvari“ neovikoovskog sveta nacija. Ovaj se ipak nekako održava iza pomenutih privida i „savršenih iracionalnosti“.

Novi supertehnicizirani i superotuđeni svet odbacuje filozofiju koja teži da bude kritička refleksija i osvrtnje (*Besinnung*). Osvrtnje danas parališe čoveka. „Ko se osvrće, ko se osvrnuo, mogao je videti ono što *već jeste*, tj. glavu Meduze, a ko ugleda glavu Meduze, to je bilo poznato još starima, on će se pretvoriti u kamen. I njegovo mišljenje, mišljenje

⁶² U nas su pravno „zajemčeni“ različiti oblici svojine, ali su ispušteni iz vida mnogi bitni momenti, fenomeni i karakteristična procesualnost robne proizvodnje i igre razmene. Nije za sve njih ni „načinjeno mesto“, zajednički ekonomski prostor.

Banke i njihovo „kreiranje“ fiktivnog kapitala, kao sve značajnijeg segmenta ili „komponente“ bankarskog, odnosno društvenog kapitala u našoj zemlji, jesu i u nas svojevrsan bankarski „krčag“, „hvatajući sud“ za sakupljanje tzv. svežeg novca iz ruku građana i reproduktivnih preduzeća. Dakle, „tvorci“ su „mogućeg“ kapitala društva. Kao i onaj poslovni krčag, sakupljao je u nas zlatnu kišu sve dok se nije razbio. A to se dogodilo uz „veliki prasak“ i uz velika nezadovoljstva i ogorčenja građana i reproduktivnih preduzeća zbog izgubljenih deviznih depozita itd. Dakle, banke unutar „jugoslovenskog“ geopolitičkog prostora su i same jedan takav raspukli krčag; njihov aktuelni finansijski slom pretvara ih u „škrinje ništavila“ isčezavajuće društvene svojine.

kamena, odgovaraće naravno njegovom biću kamena“. ⁶³ Ideja o *nužnosti* „novog svetskog poretka“ jeste najadekvatniji izraz petrificiranosti ultraetatičkog sveta. „Magijske formule“ pomenutih arhitekata daruju mehanicističku svest anglosaksonskom „kotrljavu i talasajućem kamenju“ (*rolling stones*) i postojanost društvenim stvarima. Te formule istrajavaju u formalno-logičkim strukturama „povezivanja“ i „razdvajanja“ i zadovoljavaju se *razumevajućim konfrontiranjem* različitih političkih, ekonomskih i drugih društvenih interesa. *Logistika* toga sveta rastvara logičke i matematičke „sudove“ u nekom vlastitom sistemu „računanja“. Izjava Dika Čejnija, čelnika Pentagona, da čovek u modernom ratu nije bitan činilac jeste adekvatan mentalni izraz anglosaksonskog instrumentalističkog uma i pragmatizma.

Čovek–ratnik nikad nije na nekoj empirijskoj tački vremena – prostora poput nekog učahurenog tela; on je *već i tamo* (na tačkama na koje su uprti njegov pogled, misao i akta), jer je prostor teren njegovog stajanja, i samo zahvaljujući tome kadar je da ide kroz prostor. ⁶⁴

Međutim, oružani sukob nije samo pitanje geometrije, odnosno matematike, primećuju tzv. didaktičari rata i Ričard Simpkin. ⁶⁵ „To je problem pokušaja rasprave o ratu u okviru dvodimenzionalne kvadratne mreže štampane na jednoj stranici. Slično trodimenzionalnoj igri šaha ili trodimenzionalnoj igri u kvadratnim poljima... rat se mora posmatrati istovremeno na tri nivoa“. ⁶⁶ Srž te „stvari“ leži u interakciji sva tri nivoa, kaže Simpkin.

Numeričke mere *univerzalno* su primenljive na sve što se prostire, kaže Hajdeger. Ali te, takve mere ne postaju time „*osnov* za suštinu prostora i mesta, koji se daju premeriti uz pomoć matematike“. ⁶⁷

Same činjenice i fenomeni modernog ratovanja prisiljavaju vojnu nauku da *prostorni medij* planetarnog i, čak, kosmičkog prostora („rat zvezda“) predstavlja kao „jedinicu polja“ koja je „telom“ oružanih snaga određena kao dinamičko središte vojišta.

⁶³ Lav Šestov, *Atina i Jerusalem*, „Mediteran“, Budva, 1990, str. 37.

⁶⁴ Videti: M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, str. 97.

⁶⁵ Ričard E. Simpkin, *Nadmetanje u brzini manevra*, VINC, Beograd, 1991, str. 20.

⁶⁶ *Isto*, str. 20.

⁶⁷ M. Hajdeger, *isto*, str. 96.

Ričard Simpkin nije „naslutio“ Dika Čejnija, mada obojica pripadaju istom svetu. Simpkin govori o vojnoj robotici i drugim područjima i aspektima primene mikroelektronike u oružanim snagama i ratovodstvu. Automatski uređaji i sistemi bitno „proširuju opseg vojnikovih čula“ i „dopunjuju njegovu fizičku moć“. Ti su „uređaji i sistemi umnoživači borbene sposobnosti, u najbukvalnijem smislu te reči“, kaže Simpkin.⁶⁸

Zapadna civilizacija na taj način potvrđuje *prvobitno* značenje starogrčkoj reči *techne*: „Za Grke reč *techne* nije značila ni umetnost ni zanat, već: *dozvoliti nečemu* – ovome ili onome – da se – na ovaj ili onaj način – *pojavi kao prisutno*“.⁶⁹ Zapadna naučno-tehnička, marcijalistička i osvajačka civilizacija „dozvolila“ je pojavljivanje i planetarno rasprostiranje apsolutnog oružja i atomske smrti čovečanstva, a ti *tektonski* ili *đavolski* elementi pojavljuju se kao prisutni i u „novoj arhitekturi“ mastrihtske Evrope i anglo-američkog svetskog carstva.

Zaključna razmatranja

Anglo-američko projektovanje i premeravanje „poslehladnoratovskog“ sveta nacija *prenebregava* ili *svesno stavlja* sve bivstvjuće u „pogonu svesti“ *izvan njihove predašnje suštine; izvan osnovnih („nemanifestnih“) oblika, dimenzija i modusa bića* svetskog „zemljišta robne proizvodnje“, planetarne „igre razmene“ (svetskog tržišta), razvitka tehnologije i ekonomije tehnoloških promena, razvitka nacionalnih kultura

⁶⁸ R.E. Simpkin, *isto*, str. 123–124. Civilizacijski nihilizam i marcijalizam u „svetu nacija“ dosezao je svoju zenitnu tačku prilikom pretnji apsolutnim oružjem, dakle, u vreme kubanske krize (1962), bliskoistočnog rata (1967), prilikom raspoređivanja raketa „Tomahawk“ i „Pershing 2“ u Zapadnoj Evropi (1980) itd., ali i pod „pretnjom“ ili stvarnošću tzv. rata zvezda, koji bi se vodio u kosmičkom prostoru oružjima za dejstvo usmerenom energijom ili elektromagnetnim topovima. U vezi sa situacijom u kojoj „postoje nepogodnosti i nezgode za obe supersile“ (Simpkin je tu knjigu završio početkom 1985. godine) – Simpkin ukazuje na realnu *pretnju NATO-a* da bi na bojištu *prvi mogao „izvršiti nuklearni udar“*. Reč je bila o „razmeni stratezijskih udara“, dakle o apokaliptičkoj završnici Fukoovih i Gliksmanovih *planetarnih ratnih procesa*. Taj i takav „vatromet“ mogle bi preduzeti – početi SAD, i to „na svoju ruku“, pa bi njihovi evropski saveznici imali dobar razlog da odmah zatraže mir“. Neki od njih bi to „nesumnjivo i učinili“, tvrdi Simpkin. U jednom od svojih „ciničnih momenata“ Simpkin „pretpostavlja“ – predviđa: Sovjetski Savez spremno i *rado* dočekuje tu priliku i *uništava* Saveznu Republiku Nemačku! Svoje kolebljive satelite unutar Varšavskog pakta prepušta istom apokaliptičkom postupku ujka Sama.

⁶⁹ M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, str. 100.

tzv. istorijskih i „neistorijskih“ naroda itd. A takav *zaborav bića* je – užasan! Ono što tu užasava, pokazuje se i skriva „na način na koji je prisutno sve“, dakle, tako što, uprkos prevazilaženju tzv. hladnog rata i eventualnoj „demontaži“ *Doomsday machine*, izostaju blizina i suština blizine *planetarnih procesa rata* i sveg ostalog što je „organski sraslo“ za te Fukoove procese i veliko civilizacijsko klatno.

„Ključni“ oficijali, Anglo-američani, predstavljaju *prisutnost prisutnoga* u savremenom svetu *zagušenom metafizikom* i svakovrsnim iracionalijama ekonomsko-tehnološkog i političkog života, ali pretežno sa stanovišta *izgleda*, i čak šarenih privida. Oni su „gospodari sveta“, ali i najveće žrtve *metafizike* svetskog kapitala i njegove republike. *Metafizika metafizike* u posedu te naročite republike bespoštedno se odnosi upravo prema takvim „metafizičkim bićima“, koja kao i da nisu svesna *šta* je vlast svetskog kapitala i ko je sve, kako i na kojim – kakvim tačkama izvršava.

Ti su oficijali formirali svoju figuru arhitekta i gospodara u evropeizovanom i amerikanizovanom „svetu nacija“ negde u međuprostorima svetskog kapitala i zapadne civilizacije. Njihova *neprilika* u pogledu izraza i pojma *bivstvujućeg* suštinski je različita od Platonove. Platon je vlastitu *nepriliku* u pogledu tog izraza i pojma „rešio“ svojom metaforom i parabolom o senkama u pećini i *prenebregavanjem suštine stvari*, a Englezi i Američani – što smo videli – na „talasnoj dužini“ Aristotela, Dekarta i Kanta. Svi oni, za suštinsku razliku od Karla Marksa i Martina Hajdegera, zabašuruju *zemaljsku jezgru* svetskih poslova i „sveta nacija“ uopšte.⁷⁰

⁷⁰ Prema Marksu i Hajdegeru, nauka ne dopušta stvarima da budu *merilo* za društvenu zbilju. Naučno znanje u okvirima svojih *područja predmeta* „na nas deluje *prisilom*“, kaže Hajdeger. Ono je „uništilo stvari kao stvari“; na primer, krčag je pretvorilo u „hvatajući sud“, a prazninu određenu dnom i zidovima krčaga shvatilo kao ono *hvatajuće* vina, vode ili čega drugog materijalnog. „Uništenje stvari kao stvari“ učinilo je *posle* postvarenja društvenih odnosa unutar sfera „proizvodnje robâ posredstvom robâ“, ali i *pre* eksplozija atomskih bombi nad Hirošimom i Nagasakijem avgusta 1945. godine. Eksplozija tih *anglo-američkih* i *opštečovečanskih* „igračaka rata“ „samo je *najgrublja* od svih grubih potvrda *uništavanja stvari*, koje se *već odavno zbilo*: potvrda činjenica da stvar kao stvar ostaje ništavna. Ono stvarno što je *tipično* za stvar *ostaje skriveno*, zaboravljeno. Suština stvari nikad ne izlazi na videlo, tj. o njoj se nikad ne zbori“. (M. Hajdeger, *Mišljenje i pevanje*, str. 110, podvukao Ž.R.).

Marksov *Kapital* i Hajdegerov *Bitak i vrijeme* jesu vrhunski filozofsko-naučni dokazi da se o *suštini stvari* ipak zborilo; i to na načine i u oblicima kakve ni najveći mislioci grčke antičke filozofije nisu mogli ni naslutiti, a kamoli anticipirati.

Odnos ekonomija – rat, koji Andre Glikzman uvrštava u „ostale govore“ rata i o ratu i čije izučavanje je izvan okvira njegove knjige *Govor rata*,⁷¹ jeste *međusobno povratan* odnos i proces. I to zato jer su jedna te ista stvarnost čoveka koji se igra i bori. Nije reč samo o „zahtevu ekvivalentnosti i konvertibilnosti“ svih roba i novca na svetskom tržištu već i o nužnosti pitanja zašto su srodne logika ekonomskog života i logika rata. Obe te logike „vode ka utvrđivanju *opšteg ekvivalenta* za svaku stvar i za svako biće (univerzalna razmena, tajna veza između *zlata i smrti*)“, kaže Glikzman.⁷² *Označavanje* uzroka, efekta i očiglednosti interakcije između ekonomije i rata nisu dostojni filozofsko-naučnog propitivanja, smatra Glikzman. Ta Gliksmanova refleksija je koliko neanalitička, toliko i pogrešna. „Tema“, zbiljski problemi, međusobne povezanosti rata i ekonomije *vredni su i dostojni pitanja* i najdubljih filozofsko-naučnih razmatranja.

Svetski ratovi dvadesetog stoleća prekoračuju granice do kojih su se kretale Klauzeviceve definicije rata i klauzevicijan-ske i hegelovske lekcije o naizmeničnosti ratovanja i stvaranja mira kako bi se mogli „na miru“ i stalno iznova posvećivati usavršavanju i stvaranju novih i razvijenijih oružja, organizaciji i razmeštanju oružanih snaga, „nadmetanju u brzini manevra“ bez fizičkog dodira sa stvarnim i potencijalnim neprijateljima svoga naroda i drugim stvarima i temama iz domena bogova Aresa i Marsa.

Pustošenja ostaju pustošenja, pa bilo da ih čine one azijske Božje metle, „Crveni Džingis-kan“, Hegelovi severni varvari određeni razumom ili anglo-američki i zapadnoevropski *neovarvari* određeni instrumentalističkim umom i inspirisani pragmatičkim duhom i planetarnim geopolitičkim pretenzijama u vođenju svetskih poslova.

Fanatizam pustošenja, kao apsolutni i tektonski elemenat tzv. krstaških ratova, rimokatoličkog istrebljivanja visokocivilizovanih i, nadasve, veoma tolerantnih Albižana – uz totalno uništavanje njihove Tuluške republike tokom 13. stoleća, bestijalnost ratova Martina Lutera i njegovih protestantskih sledbenika protiv Vatikana (njegovih oružanih snaga i katolički

⁷¹ Videti: A. Glikzman, *isto*, str. 397.

⁷² *Isto*, str. 397.

nastrojenih Nemaca), tretiranje nemačkog i japanskog naroda kao „*potrošnog materijala*“ u mnogovrsnom značenju tog monstruoznog izraza koji su skovali *velika trojica* u Jalti 1944. godine, i tome slično, ponovo zadobija hegelovsku „*formu prirode*“. Ta je „forma“ sasvim ravnodušna prema bilo kakvoj ljudskosti i, čak, prirodnom nagonu ljudske vrste da opstane na ovoj planeti.

Marsovi mlinovi hladnog rata mleli su „crvenu imperiju“ tamo gde je ona bila najranjivija: privreda s vojnoindustrijskim kompleksom, vođenje računa o troškovima reprodukcije i ekonomija tehnoloških promena bile su na mnogo nižim granama u poređenju s bilo kojom zemljom Zapada (relativno), a osobito u odnosu prema SAD (relativno i apsolutno), Japanu, Nemačkoj, Engleskoj i Francuskoj.

Meljava u tim mlinovima bila je nešto sporija i nesigurnija nego u božijim, ali su Reganov „rat zvezda“ i Gorbačovljevo čudo „perestroičnog“ menjanja uveliko okoštalog sovjetskog privrednog i političkog sistema doveli rad tih mlinova do crvenog usijanja.

Pentagon, Bela kuća i CIA, dodirivali su i okruživali „crvenu imperiju“ različitim ratnim manevrima: vertikalnim, eliptičnim, horizontalnim, podmorskim, svemirskim itd. Priređivali su joj različita iznenađenja i sami bili više nego iznenađeni brzinom njenoga sloma (od trenutka kada joj je na čelo stao „perestroični“ gensek i ratovođa). Mefistofelevska kombinacija tzv. metropolske teorije nuklearnog odvrćanja i nametanje progresivno rastućih troškova u besomučnoj trci u naoružavanju (putem i metodima „rata zvezda“, tzv. medijskog rata, obaveštajnog rata itd.) doveli su do pravog i spektakularnog urušavanja jedne od najmoćnijih država svih vremena.

Socijalističke zemlje nisu bile *faustovske*. Iz pomenutih i nepomenutih razloga, motiva i okolnosti, tzv. oficijelna društva u tim zemljama odavno nisu živela u očekivanju ekonomskih, tehnoloških i kulturnih promena. Tu svoju vlastitu nepokretnost duha, okoštalost ideologije (birokratski preuđenog marksizma), metodâ upravljanja itd., nastojali su da *prenesu* na „osnovnu masu nacije“, na „obične ljude“, na tzv. empirijska društva koja leže u njihovoj osnovici. Ta poslednja su se žilavo i permanentno odupirala pomenutom *status quo*

koji su političke elite (oficijelna društva) nastojale da podignu na nivo vrhunskog (božanskog) zakona, i stoga su zahtevala *neodložne promene*. Taj „pritisak baze“ bio je utoliko veći, a katkad i ponegde violentan i brutalan, ako su i ukoliko neposredni proizvođači i ostali „obični“ ljudi postajali svesni da različiti „zastoji“ i birokratski *status quo* ugrožavaju njihovu egzistenciju i zasecaju u same korene nacije (nacijâ). Zbog toga su se preduzimale prave ili samo fingirane privredne i političke reforme, zbog toga je iskrsnula „Solidarnost“, javljali se štrajkovi („prekidi rata“), razorno delovala tzv. pasivna rezistencija radnika, dolazilo do različitih protesnih skupova. Ukratko, na otvorenoj sceni društva mogli su se zapaziti novi fenomeni i procesi iz „socijalističke antropologije“ i martirijuma onih koji osim svojih ruku, tehnoloških znanja i nešto malo lične imovine – nemaju ništa drugo.

Razaranjem robne proizvodnje i tržišta i *zarobljavanjem* uma politička birokratija je iskopala grob i sebi i tzv. realnom socijalizmu. Sva dotadašnja iskustva i teorijska saznanja različitih puteva i oblikâ nastajućeg socijalizma upućivala su na opšti zaključak da socijalističke privrede i preduzeća u njima ne mogu doživeti ono šumpeterovsko *stvaralačko razaranje* u vlastitim tehnologijama materijalne proizvodnje i metodima tehnološkog rada ako su te njihove tehnologije i sistemi korisnih radova osnovica za *naturalnu* i *administrativno* regulisanu proizvodnju, a ne za robnu proizvodnju, igru razmene i trajne veze sa svetskim tržištem.

Socijalističke zemlje su, dakle, same sebe osudile da ostanu na marginama svetskoistorijskih zbivanja prvenstveno zato što nisu pronašle neke svoje puteve i metode za brzo pretvaranje rezultata prirodnih nauka u tehnološko znanje, i za brzo i delotvorno rasprostiranje (difuziju) novih tehnoloških znanja, metoda tehnološkog rada, industrijskog dizajna itd. unutar svojih privreda. Čak i kada su u nekim naukama u ponečemu prednjačile u odnosu na zapadne zemlje i Japan, ili kad su u svom vojnoindustrijskom kompleksu i trci u naoružavanju držale korak sa Zapadom, socijalističkim zemljama, po pravilu, izmicala je tehnološka renta na svetskom tržištu, a veoma često i normalna porcija profita, dobiti ili ekonomskog viška – iznad sume najvažnijih troškova proizvodnje.

Zapadna „oficijelna društva“ nastoje da organizuju i obezbede „svetski mir“ posredstvom procesa i „mehanizama“ KEBS-a i Saveta bezbednosti OUN. U isto vreme, pomenuti „establišmenti“ organizuju različite vrste i oblike rata. Neke vrste rata i vojnih intervencija opervažene su i prekrivene humanitarnom pomoći stanovništvu ratom zahvaćenih područja i gradova. Oreol humanitarne pomoći prikriva mač bogova Aresa i Marsa.

Pretenzije Zapada na važenje „novog svetskog poretka“ petrificirane su u visokom stepenu. One su ideologijski i svojevrsan mentalni izraz onog „kotrljajućeg i talasajućeg kamenja“ koje zna gravitaciju ratovanja i tajnu upravljanja (gospodarenja) „svetom nacija“ kao svojom *zvečkom*.

Anglo-američko projektovanje i premeravanje savremenog sveta jeste odgovor na izazove „besplanskog agregata“ interesa, postupaka i pretenzija stotina i hiljada tzv. nacionalnih država i državica koje nezaustavljivo kuljaju iz raspadnute planetarne Pandorine kutije. Arhitekti i protagonisti tog kvazicivilizacijskog poretka *sugerišu* nam nekritičku i zapravo fatalističku veru u njegove forme i metode. „Mi“ *izvan* anglo-američkog sveta treba samo da „pričekamo koliko treba“, a taj će se planetarni geopolitički proces „odvijati bez rizika i apsolutno nužno“. Nesrećni i, čak, tragični „slučajevi“ procesa „stupanja u egzistenciju“ pomenutog poretka ne mogu se zabašuriti ili prekriti bilo kakvom propagandom ili „aurom“ svetosti ljudskih prava i sloboda.

Izvesna *vera* u pokoravanje Zapadu, a posebno i osobito – anglo-američkom svetu, njegovim projektantima i neimarima „novog svetskog poretka“, ima uske i neprelazne granice. Razbiće se, rasplinuće se, kada Rusi konačno shvate da uspesi Zapada u projektovanju i premeravanju „sveta nacija“, tj. uspesi u „izgrađivanju“ anglo-američkog, zapadnoevropskog i japansko-kineskog *svetskog carstva*, moraju biti izraženi i plaćeni („otkupljeni“) sudbinama i čak životima (fizičkim opstankom) ruskog, srpskog i drugih – prema zapadnim kriterijumima – „neistorijskih“ naroda.